

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Серія: Навчально-методичні посібники

Є.В. КРАСНОВ

ЗАХИСТ ПРАВ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчально-методичний посібник

*Для студентів 5 курсу
соціально-правового факультету*

Одеса
Фенікс
2015

Автор

Краснов Є.В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення Національного університету «Одеська юридична академія».

**Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»,
протокол № 2 від 20 жовтня 2015 р.**

Рецензенти:

Гришина Ю.М. – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри трудового права та права соціального забезпечення Київського національного університету імені Т. Шевченка;

Клемпарський М.М. – доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального права та кримінології Харківського національного університету внутрішніх справ.

Краснов Є.В.

Захист прав у сфері соціального забезпечення : навч.-метод. посібник / Є.В. Краснов. – Одеса : Фенікс, 2015. – 118 с. (Сер. «Навчально-методичні посібники»).

ВСТУП

Метою викладання навчальної дисципліни «Захист прав у сфері соціального забезпечення» є ознайомлення студентів та засвоєння ними фундаментальних понять навчальної дисципліни; поглиблення, конкретизація та систематизація знань, засвоєних під час лекційних та семінарських занять та у процесі самостійної підготовки; контроль за якістю засвоєння студентами навчального матеріалу, виявлення прогалин та їх подолання; формування у студентів наукових знань.

Навчально-методичний посібник підготовлено з метою надання, у першу чергу, допомоги студентам, які навчаються за спеціальністю «Правознавство», у вивченні навчальної дисципліни «Захист прав у сфері соціального забезпечення». Автор намагався розширити зміст методичних вказівок шляхом аналізу не тільки діючого законодавства України, а й аналізу актуальних проблем сьогодення у правовому регулюванні захисту прав у сфері соціального забезпечення. Окреслено багато дискусійних питань, що вимагають вирішення. Ці узагальнення зроблені із залученням наукових джерел про правове регулювання соціально-забезпечувальних відносин не тільки України, але й країн далекого і близького зарубіжжя. Список джерел до кожної теми складено досить широкий, що допоможе читачу провести науковий пошук з питань, які його цікавлять. Сподіваємося, що програма буде корисною не тільки для студентів, а й для юристів-практиків, аспірантів, науковців, усіх, хто цікавиться проблемами захисту прав у сфері соціального забезпечення.

Навчально-методичний посібник містить 18 тем. До кожної теми подано перелік основних нормативно-правових актів, список літератури. Обсяг питань, що вивчаються, досить великий.

Законодавство, що регулює захист прав у сфері соціального забезпечення, нараховує значну кількість нормативно-правових актів. Природно, що повного знання їх від студентів вимагати важко, та в цьому і немає необхідності. Головне, щоб студент в них орієнтувався, знав найбільш важливі ключові норми, розумів їхній зміст та зв'язок з іншими нормами, умів їх знайти та застосовувати у конкретній життєвій ситуації. Однак слід врахувати, що саме по собі читання нормативно-правового акту є заняттям малоефективним, якщо не поєднувати його з вивченням наукових джерел.

Пристаюючи до вивчення права, студент повинен вчитися юридично мислити, самостійно, без «підказки» коментарів, довідників, оцінювати ту або іншу правову ситуацію (наприклад, при вирішенні задач). Більше уваги потрібно приділяти навчальній, монографічній літературі, статтям в наукових журналах, матеріалам судової практики.

*Таким чином,
готуючись до практичних занять, треба:*

- уважно ознайомитися з планом заняття і списком нормативно-правових актів, що рекомендуються, та літературних джерел;
- студенти мають засвоїти методичні вказівки, вивчити відповідні питання в конспекті і підручнику;
- опрацювати нормативно-правові акти з даної теми;
- законспектувати одну або дві наукові праці з рекомендованого списку літератури;
- використовуючи вивчений матеріал, вирішити задачі, вказані викладачем.

Розкриваючи теоретичні питання, студенти повинні прагнути до максимально повного і чіткого викладу всіх проблем, що досліджуються. При цьому важливо показати діалектику їхнього розвитку, розкрити відмінності в трактуванні розглядуваних положень, провести порівняльний аналіз питань, що висвічуються у відповідних розділах різних підручників і в спеціальній літературі.

Студентам також необхідно звернутися і ознайомитися з положеннями процесуального законодавства, що регулюють порядок розгляду та вирішення спорів у сфері соціального забезпечення.

Аналізуючи зміст правових норм, студенти мають в обов'язковому порядку давати точні і конкретні посилання на відповідні нормативно-правові акти: вказувати, коли і ким вони прийняті, відповідні статті (пункти, підпункти та ін.). При цьому студенти повинні звертатися безпосередньо до нормативно-правових актів, а не викладати їх зміст за навчальною, довідковою або популярною літературою. Використовуючи коментар до законодавства, необхідно розмежовувати текст коментарю від тексту самого нормативно-правового акту.

Конспектування літератури не повинне носити характер механічного переписування. Літературне джерело треба обов'язково за-

здальгідь прочитати не конспектуючи. Потім потрібно «пробігти» очима текст і занотувати цікаві фрагменти у вигляді цитат або своїми словами, посилаючись кожного разу на сторінку. Важливо, щоб законспектований матеріал незалежно від його обсягу, був достатній за смисловим змістом і логічно завершений.

Вирішуючи практичні завдання (казуси), потрібно давати відповіді на поставлені питання повні і обгрунтовані як нормативно, так і логічно. Потрібно уважно розібрати всі елементи задачі. Логічному і нормативному обгрунтуванню повинен відповідати кожний висновок, зроблений при відповіді на те або інше питання і кінцевий, і проміжний. Не можна робити висновків, що лише фіксують порушення закону. Треба обов'язково показати наслідки такого порушення і способи відновлення порушених прав.

При використанні судової практики необхідно пам'ятати, що самі по собі постанови Пленуму Верховного Суду України не містять норм права. Вони тільки дають їхнє офіційне тлумачення. Тому, посилаючись при вирішенні задачі на постанову Пленуму, необхідно вказувати, про яку саме норму права йдеться.

Сподіваємося, що таке поєднання теоретичних знань із практикою сприятиме якісній підготовці майбутніх фахівців у галузі права.

СТРУКТУРА КУРСУ

№	Найменування теми	Лекції (год)	Практичні заняття (год)	Самостійна робота (год)
10 семестр				
1	Теоретичні основи захисту прав у сфері соціального забезпечення	2	2	6
2	Адміністративний порядок розгляду спорів у сфері соціального забезпечення	2	2	6
3	Роль Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у захисті прав громадян у сфері соціального забезпечення	—	—	8
4	Судовий розгляд спорів, що виникають з пенсійних правовідносин, в тому числі, пенсійного страхування	4	4	8
5	Судовий розгляд спорів, що виникають у сфері недержавного пенсійного забезпечення	2	2	6
6	Судовий розгляд справ щодо призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат із відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування	4	4	10
7	Судовий розгляд спорів щодо збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	—	—	6
8	Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту інвалідів	2	2	8
9	Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	2	2	6
10	Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей	2	2	6

11	Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту дітей війни	2	2	6
12	Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту	2	2	6
13	Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту сімей з дітьми	2	2	8
14	Судовий розгляд спорів щодо надання соціальних послуг	—	—	6
15	Судовий розгляд спорів в сфері надання медичної допомоги	2	2	8
16	Судовий розгляд спорів щодо надання пільг	2	2	10
17	Захист прав у сфері соціального забезпечення Конституційним Судом України	—	—	8
18	Захист прав у сфері соціального забезпечення Європейським судом з прав людини	2	2	9
Всього годин:		32	32	131

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ЗА ТЕМАМИ ЛЕКЦІЙ

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Тема 1. Теоретичні основи захисту прав у сфері соціального забезпечення

- *Право на соціальне забезпечення як предмет захисту.*
- *Конституційні основи захисту прав у сфері соціального забезпечення.*
- *Форми та способи захисту прав у сфері соціального забезпечення.*
- *Правове регулювання здійснення захисту прав у сфері соціального забезпечення.*
- *Система органів та установ, уповноважених на здійснення захисту прав у сфері соціального забезпечення.*
- *Проблеми захисту прав у сфері соціального забезпечення.*
- *Загальна характеристика поняття «правовий спір» та його особливості у сфері соціального забезпечення.*

РОЗДІЛ II. ПОЗАСУДОВИЙ ПОРЯДОК ЗАХИСТУ ПРАВ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Тема 2. Адміністративний порядок розгляду спорів у сфері соціального забезпечення

- *Правове регулювання адміністративного порядку розгляду та вирішення спорів, які виникають у сфері соціального забезпечення.*
- *Рішення, дії (бездіяльність) органів соціального захисту та їх посадових осіб, які можуть бути оскаржені в адміністративному порядку.*
- *Право на оскарження рішень, дій (бездіяльність) органів соціального захисту та їх посадових осіб.*
- *Порядок подання скарги на рішення, дії (бездіяльність) органів соціального захисту та їх посадових осіб.*
- *Стадії розгляду скарги на рішення, дії (бездіяльність) органів соціального захисту та їх посадових осіб.*
- *Розгляд скарги по суті та ухвалення по ній рішення. Порядок та строки оскарження прийнятого рішення.*

Тема 3. Роль Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у захисті прав громадян у сфері соціального забезпечення

- *Парламентський контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина як спосіб захисту прав людини у сфері соціального забезпечення: поняття та мета.*
- *Компетенція Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) у сфері соціального забезпечення. Обов'язок співпраці з Уповноваженим.*
- *Строки та порядок звернення до Уповноваженого за захистом прав у сфері соціального забезпечення.*
- *Категорії звернень, які не розглядаються Уповноваженим.*
- *Акти реагування Уповноваженого. Підстави для провадження справ та призначення перевірок. Розгляд звернень до Уповноваженого.*

РОЗДІЛ ІІІ. СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Тема 4. Судовий розгляд спорів, що виникають з пенсійних правовідносин, в тому числі пенсійного страхування

- *Причини виникнення спорів у сфері пенсійного забезпечення.*
- *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів у сфері пенсійного забезпечення.*
- *Категорії справ.*
- *Сторони та учасники спорів, що виникають з пенсійних правовідносин.*
- *Підвідомчість та підсудність справ у сфері пенсійного забезпечення. Строки звернення до суду.*
- *Вимоги до позовної заяви. Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
- *Відкриття провадження у справі. Підготовка справи до судового розгляду. Розгляд справи судом.*

- *Особливості доказування у справах, що виникають з пенсійних правовідносин.*
- *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
- *Виконання рішень суду з пенсійних спорів.*

Тема 5. Судовий розгляд спорів, що виникають у сфері недержавного пенсійного забезпечення

- *Причини виникнення спорів у сфері недержавного пенсійного забезпечення.*
- *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів у сфері недержавного пенсійного забезпечення.*
- *Категорії справ.*
- *Сторони та учасники спорів у сфері недержавного пенсійного забезпечення.*
- *Підвідомчість та підсудність справ щодо недержавного пенсійного забезпечення. Строки звернення до суду.*
- *Вимоги до позовної заяви. Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
- *Відкриття провадження у справі. Підготовка справи до судового розгляду. Розгляд справи судом.*
- *Особливості доказування у справах, що виникають у сфері недержавного пенсійного забезпечення.*
- *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
- *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Тема 6. Судовий розгляд справ щодо призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат із відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування

- *Причини виникнення спорів у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування.*

- *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування.*
- *Категорії справ.*
- *Сторони та учасники спорів, що виникають із загальнообов'язкового державного соціального страхування.*
- *Підвідомчість та підсудність справ у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування. Строки звернення до суду.*
- *Вимоги до позовної заяви. Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
- *Відкриття провадження у справі. Підготовка справи до судового розгляду. Розгляд справи судом.*
- *Особливості доказування у справах, що виникають правовідносин по загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню.*
- *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
- *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування.*

Тема 7. Судовий розгляд спорів щодо збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування

- *Причини виникнення спорів щодо збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.*
- *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів щодо збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.*
- *Категорії справ.*
- *Сторони та учасники спорів щодо збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.*
- *Підвідомчість та підсудність справ щодо збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Строки звернення до суду.*
- *Вимоги до позовної заяви. Порядок подання адміністративного позову до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*

- *Відкриття провадження у справі. Підготовка справи до судового розгляду. Розгляд справи судом.*
- *Особливості доказування у справах, що виникають правовідносин щодо збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.*
- *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
- *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Тема 8. Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту інвалідів

- *Причини виникнення спорів щодо соціального захисту інвалідів.*
- *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів щодо соціального захисту інвалідів.*
- *Категорії справ.*
- *Сторони та учасники спорів щодо соціального захисту інвалідів.*
- *Підвідомчість та підсудність справ щодо соціального захисту інвалідів. Строки звернення до суду.*
- *Вимоги до позовної заяви. Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
- *Відкриття провадження у справі. Підготовка справи до судового розгляду. Розгляд справи судом.*
- *Особливості доказування у справах, що виникають правовідносин щодо соціального захисту інвалідів.*
- *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
- *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Тема 9. Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

- *Причини виникнення спорів щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.*

- *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.*
- *Категорії справ.*
- *Сторони та учасники спорів щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.*
- *Підвідомчість та підсудність справ щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Строки звернення до суду.*
- *Вимоги до позовної заяви. Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
- *Відкриття провадження у справі. Підготовка справи до судового розгляду. Розгляд справи судом.*
- *Особливості доказування у справах, що виникають з правовідносин щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.*
- *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
- *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Тема 10. Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей

- *Причини виникнення спорів щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей.*
- *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей.*
- *Категорії справ.*
- *Сторони та учасники спорів щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей.*
- *Підвідомчість та підсудність справ щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей. Строки звернення до суду.*
- *Вимоги до позовної заяви. Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*

- *Відкриття провадження у справі. Підготовка справи до судового розгляду. Розгляд справи судом.*
- *Особливості доказування у справах, що виникають правідносин щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей.*
- *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
- *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Тема 11. Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту дітей війни

- *Причини виникнення спорів щодо соціального захисту дітей війни.*
- *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів щодо соціального захисту дітей війни.*
- *Категорії справ.*
- *Сторони та учасники спорів щодо соціального захисту дітей війни.*
- *Підвідомчість та підсудність справ щодо соціального захисту дітей війни. Строки звернення до суду.*
- *Вимоги до позовної заяви. Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
- *Відкриття провадження у справі. Підготовка справи до судового розгляду. Розгляд справи судом.*
- *Особливості доказування у справах, що виникають з правідносин щодо соціального захисту дітей війни.*
- *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
- *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Тема 12. Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту

- *Причини виникнення спорів щодо соціального захисту біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.*

- *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів щодо соціального захисту біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.*
- *Категорії справ.*
- *Сторони та учасники спорів щодо соціального захисту біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.*
- *Підвідомчість та підсудність справ щодо соціального захисту біженців та осіб, що потребують додаткового або тимчасового захисту. Строки звернення до суду.*
- *Вимоги до позовної заяви. Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
- *Відкриття провадження у справі. Підготовка справи до судового розгляду. Розгляд справи судом.*
- *Особливості доказування у справах, що виникають з правовідносин щодо соціального захисту біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.*
- *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
- *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Тема 13. Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту сімей з дітьми

- *Причини виникнення спорів щодо соціального захисту сімей з дітьми.*
- *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів щодо соціального захисту сімей з дітьми.*
- *Категорії справ.*
- *Сторони та учасники спорів щодо соціального захисту сімей з дітьми.*
- *Підвідомчість та підсудність справ щодо соціального захисту сімей з дітьми. Строки звернення до суду.*
- *Вимоги до позовної заяви. Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
- *Відкриття провадження у справі. Підготовка справи до судового розгляду. Розгляд справи судом.*

- *Особливості доказування у справах, що виникають з правовідносин щодо соціального захисту сімей з дітьми.*
- *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*

Тема 14. Судовий розгляд спорів щодо надання соціальних послуг

- *Причини виникнення спорів щодо надання соціальних послуг.*
- *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів щодо надання соціальних послуг.*
- *Категорії справ.*
- *Сторони та учасники спорів щодо надання соціальних послуг.*
- *Підвідомчість та підсудність справ щодо надання соціальних послуг. Строки звернення до суду.*
- *Вимоги до позовної заяви. Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
- *Відкриття провадження у справі. Підготовка справи до судового розгляду. Розгляд справи судом.*
- *Особливості доказування у справах, що виникають з правовідносин щодо надання соціальних послуг.*
- *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
- *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Тема 15. Судовий розгляд спорів в сфері надання медичної допомоги

- *Причини виникнення спорів в сфері надання медичної допомоги.*
- *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів в сфері надання медичної допомоги.*
- *Категорії справ.*
- *Сторони та учасники спорів в сфері надання медичної допомоги.*
- *Підвідомчість та підсудність справ щодо надання соціальних послуг. Строки звернення до суду.*

- *Вимоги до позовної заяви. Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
- *Відкриття провадження у справі. Підготовка справи до судового розгляду. Розгляд справи судом.*
- *Особливості доказування у справах, що виникають з правовідносин щодо надання медичної допомоги.*
- *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
- *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Тема 16. Судовий розгляд спорів щодо надання пільг

- *Причини виникнення спорів щодо надання пільг.*
- *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів щодо надання пільг.*
- *Категорії справ.*
- *Сторони та учасники спорів щодо надання пільг.*
- *Підвідомчість та підсудність справ щодо надання пільг. Строки звернення до суду.*
- *Вимоги до позовної заяви. Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
- *Відкриття провадження у справі. Підготовка справи до судового розгляду. Розгляд справи судом.*
- *Особливості доказування у справах, що виникають з правовідносин щодо надання пільг.*
- *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
- *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Тема 17. Захист прав у сфері соціального забезпечення Конституційним Судом України

- *Правовий статус та завдання Конституційного Суду України щодо захисту прав у сфері соціального забезпечення.*

- Повноваження Конституційного Суду України щодо захисту прав у сфері соціального забезпечення.
- Форми звернень до Конституційного Суду України за захистом прав у сфері соціального забезпечення.
- Конституційне звернення. Суб'єкти права на конституційне звернення. Порядок подання конституційного звернення.
- Підстави для порушення питання про відкриття конституційного провадження.
- Питання конституційності, що виникають у процесі загального судочинства.
- Рішення та висновки Конституційного Суду України. Зміст рішень та висновків Конституційного Суду України. Обов'язковість рішень і висновків Конституційного Суду України.
- Порядок виконання рішень і висновків Конституційного Суду України.

Тема 18. Захист прав у сфері соціального забезпечення Європейським судом з прав людини

- Підстави звернення до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ).
- Суб'єкти звернення до Європейського суду з прав людини.
- Строки звернення до Європейського суду з прав людини.
- Компетенція Європейського суду з прав людини.
- Порядок звернення до Європейського суду з прав людини. Зміст заяви.
- Розгляд справи Європейського суду з прав людини по суті.
- Обов'язковість рішень Європейського суду з прав людини. Порядок виконання рішень Європейського суду з прав людини. Контроль за виконанням рішень Європейського суду з прав людини.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМА 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАХИСТУ ПРАВ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

План практичного заняття:

1. *Право на соціальне забезпечення як предмет захисту.*
2. *Конституційні основи захисту прав у сфері соціального забезпечення.*
3. *Форми та способи захисту прав у сфері соціального забезпечення.*
4. *Правове регулювання здійснення захисту прав у сфері соціального забезпечення.*
5. *Система органів та установ, уповноважених на здійснення захисту прав у сфері соціального забезпечення.*
6. *Проблеми захисту прав у сфері соціального забезпечення.*

Методичні рекомендації

У разі порушення права на соціальне забезпечення кожна особа має право на захист з боку держави, зокрема і з використанням засобів, за допомогою яких припиняються порушення прав людини, усуваються перепони для їх реалізації, відновлюються порушені права (юридичні засоби захисту прав людини). В системі права соціального забезпечення найбільшу роль серед них відіграють адміністративні та судові форми захисту.

Конституція України (ст. 125) заклала фундамент у сфері захисту права на соціальне забезпечення шляхом закріплення можливості захищати суб'єктивне право на соціальне забезпечення як в адміністративному, так і в судовому порядку. До загальних конституційних гарантій права на захист прав у сфері соціального забезпечення належать: проголошення України соціальною державою (ст. 1 Конституції України), а людини — її найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3), принцип верховенства права; норми Конституції України є нормами прямої дії; звернення

до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується (ст. 8); чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (ст. 9); конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані; при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу прав і свобод (ст. 22); громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом (ст. 24); юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі (ст. 124); Конституція України не може бути змінена, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина (ст. 157). Студентам варто розкрити зміст цих норм при підготовці відповіді на дане питання.

Реалізація прав громадян у сфері соціального забезпечення тісно пов'язана з їх захистом. В юридичній літературі розрізняють форми захисту прав, способи, заходи і засоби захисту. Форма захисту являє собою вид юридичної діяльності, в якій протікають охоронні правовідносини. Виділяються безпосередня, громадська, управлінська, судова і міжнародна форми захисту прав громадян.

Безпосередня форма захисту характеризується вирішенням спірних питань лише зацікавленими суб'єктами (громадянином і органом або установою, куди він звернувся за встановленням юридичного факту, наданням забезпечення).

При громадській формі захисту прав захист здійснюється спеціально створеним правозахисним органом.

Управлінська форма захисту прав включає діяльність органів публічної влади (державних органів, органів місцевого самоврядування, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини тощо).

Всі зазначені форми захисту прав громадян можна вважати позасудовою формою, на відміну від судової, яка включає діяльність судів загальної юрисдикції, спеціалізованих судів, Верховного Суду України, Конституційного Суду України.

Міжнародний захист прав громадян здійснюється спеціально створеними міжнародними компетентними органами (Комісією ООН з прав людини (в даний час – Рада з прав людини), МОП, Європейським судом з прав людини в Страсбурзі та ін).

Можлива і більш укрупнена класифікація форм захисту прав: юрисдикційна і неюрисдикційна. При такій класифікації до юрис-

дикційних форм слід віднести суспільну, управлінську, судову та міжнародну.

Що стосується неюрисдикційної форми, то вона в системі соціального забезпечення не застосовується, так як реалізація прав громадян у даній сфері неможлива без участі таких суб'єктів правовідносин як державні органи, органи місцевого самоврядування, організації.

При дослідженні поняття способів захисту прав у сфері соціального забезпечення треба виходити з того, що кожен має право захищати свої права і свободи всіма способами, не забороненими законом. Звідси видно, що спосіб захисту обирається громадянами, чії права порушені, та полягає в їх діях, не заборонених законом. Ці дії можуть виражатися в поданні скарг і заяв до державних органів, органів місцевого самоврядування, організацій, а також до засобів масової інформації, в усних зверненнях. Студентам варто розкрити зміст основних способів захисту прав у сфері соціального забезпечення.

В охоронних правовідносинах в якості суб'єктів виступають: громадяни; органи, організації та установи, що надають забезпечення; юрисдикційні органи.

Основним завданням органів, створених для первинного вирішення спірних питань соціального забезпечення, є захист прав громадян в рамках тих органів, установ і організацій, куди вони звернулися за наданням забезпечення. Як правило, мова йде про випадки, коли громадянин звертається за захистом до керівника органу або організації, куди він звернувся за наданням певного виду соціального захисту (безпосередня форма захисту).

При підготовці до практичного заняття студентам варто ознайомитися з повноваженнями та напрямками діяльності комісії (уповноваженого) із соціального страхування, відділу (сектору) обслуговування та розгляду звернень громадян (з 01.09.2015 р. – відділу (сектору) обслуговування громадян), що діє як структурний підрозділ Департаменту персоналу та адміністративного забезпечення Пенсійного фонду України, управління соціального захисту та департаменту соціальної політики та інших органів, уповноважених на здійснення захисту порушених чи оспорюваних прав у сфері соціального забезпечення.

Студентам варто розкрити зміст основних недоліків правового регулювання відносин, що виникають у процесі оскарження неправомірних дій та рішень посадових осіб органів соціального за-

хисту населення. По-перше, ці питання вирішуються положеннями різних нормативних актів, що регулюють відносини щодо надання конкретного виду соціального захисту, оскільки відсутній єдиний кодифікований акт. Крім ст. 19 Закону України «Про звернення громадян», право на оскарження закріплене у ст. 105 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», у ст. 10 Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», у ст. 19 Закону України «Про соціальні послуги» тощо. По-друге, положення, що встановлюють правила оскарження порушеного права на соціальний захист цих та інших нормативно-правових актів, носять суто матеріальний характер. Правова регламентація процедури вирішення таких спорів потребує вдосконалення, оскільки положення соціально-захисного законодавства досить обмежено вирішують питання порядку вирішення спорів, що виникли з приводу призначення та виплати допомог, пенсій чи надання послуг. Наприклад, у Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» цьому питанню присвячена лише одна стаття (ст. 105), у якій йдеться про право на оскарження дій посадових осіб відповідних органів, але відсутня правова регламентація процедури такого оскарження. Аналогічно, нормативно визначається і оскарження дій щодо призначення допомог та надання соціальних послуг.

У зв'язку з цим основу правового регулювання складають загальні нормативно-правові акти.

Практичні завдання для самостійної роботи

Задача 1.

Хмельова звернулася до органів прокуратури щодо захисту її права на соціальну допомогу. Вона пояснила, що є інвалідом II групи та її виплачується соціальна допомога менше прожиткового мінімуму.

Які повноваження мають органи прокуратури щодо захисту соціальних прав особи?

Завдання 2.

Виберіть правильну відповідь.

1. До осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, законодавством віднесені:

- А) громадяни України, іноземці, особи без громадянства;
- Б) особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту);

- В) громадяни, які працюють за межами України;
- Г) працівники підприємств, установ, організацій не залежно від їх форми власності та господарювання;
- Д) особи, які забезпечують себе роботою самостійно (члени творчих спілок, творчі працівники, які не є членами творчих спілок);
- Е) громадяни-суб'єкти підприємницької діяльності.

2. Реалізації матеріальних правовідносин передують такі правовідносини:

- А) процесуальні;
- Б) процедурні;
- В) адміністративні;
- Г) трудові;
- Д) цивільні.

3. Процедурні правовідносини породжують такий юридичний факт:

- А) звернення зацікавленої особи або її представника із заявою до компетентних органів про нарахування пенсії, допомоги;
- Б) звернення зацікавленої особи або її представника з проханням підтвердити конкретний факт;
- В) надання зацікавленою особою або її представником необхідних доказів до компетентних органів;
- Г) подання зацікавленою особою або її представником позову до суду;
- Д) усі перелічені варіанти.

4. До суб'єктів правовідносин із соціального забезпечення належать:

- А) фізична особа та відповідний орган держави;
- Б) юридична особа та відповідний орган держави;
- В) трудовий колектив та відповідний орган держави;
- Г) суд та громадяни;
- Д) працівник та трудовий колектив.

5. Об'єктом матеріальних правовідносин із соціального забезпечення є такий:

- А) рішення державних органів про призначення конкретного виду соціального забезпечення;

- Б) конкретний вид соціального забезпечення (благо);
- В) рішення суду;
- Г) рішення відповідного органу держави;
- Д) трудовий договір (контракт).

6. Об'єктом процесуальних відносин із соціального забезпечення є:

- А) рішення державних органів про призначення конкретного виду соціального забезпечення;
- Б) конкретний вид соціального забезпечення (благо);
- В) рішення суду;
- Г) рішення відповідного органу держави;
- Д) трудовий договір (контракт).

7. Юридичним фактом, що породжує процедурні правовідносини, є:

- А) звернення заінтересованої особи або її представника із заявою до компетентних органів про нарахування пенсії, допомоги;
- Б) звернення заінтересованої особи або її представника з проханням підтвердити конкретний факт;
- В) надання заінтересованою особою або її представником необхідних доказів до компетентних органів.

8. Суб'єктами правовідносин із соціального забезпечення є:

- А) фізична особа та відповідний орган держави;
- Б) юридична особа та відповідний орган держави;
- В) трудовий колектив та відповідний орган держави;
- Г) суд та громадянин;
- Д) громадяни України, які виїхали на постійне місце проживання за межі України.

ТЕМА 2.

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОРЯДОК РОЗГЛЯДУ СПОРІВ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

План практичного заняття:

1. *Правове регулювання адміністративного порядку розгляду та вирішення спорів, які виникають у сфері соціального забезпечення.*
2. *Рішення, дії (бездіяльність) органів соціального захисту та їх посадових осіб, які можуть бути оскаржені в адміністративному порядку.*
3. *Право на оскарження рішень, дій (бездіяльність) органів соціального захисту та їх посадових осіб*
4. *Порядок подання скарги на рішення, дії (бездіяльність) органів соціального захисту та їх посадових осіб.*
5. *Стадії розгляду скарги на рішення, дії (бездіяльність) органів соціального захисту та їх посадових осіб.*
6. *Розгляд скарги по суті та ухвалення по ній рішення. Порядок та строки оскарження прийнятого рішення.*

Методичні рекомендації

У системі захисту права на соціальне забезпечення найбільшу роль відіграють адміністративні та судові форми захисту. Тривалий час громадяни захищали свої права лише в адміністративному порядку. Загальні правові засади оскарження в адміністративному (тобто позасудовому) порядку передбачено Законом України «Про звернення громадян» (ст. ст. 4, 16 Закону). Його слід розуміти як встановлений законами України та підзаконними актами порядок захисту порушених рішеннями, діями або бездіяльністю органів виконавчої влади прав, свобод та законних інтересів осіб, який здійснюється шляхом подання скарг – письмових або усних на особистому прийомі – і передбачає обов'язок визначених посадових осіб реагувати і приймати рішення по суті поставлених питань у встановлені строки.

Нормативно-правовим актом у даній сфері є Закон України від 02.10.1996 р. «Про звернення громадян», що регулює питання практичної реалізації громадянами України наданого їм Конституцією України права вносити в органи державної влади, об'єднання громадян відповідно до їх статуту пропозиції про поліпшення їх діяльнос-

ті, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів. Закон забезпечує громадянам України можливості для відстоювання своїх прав і законних інтересів та відновлення їх у разі порушення.

Поряд із Законом врегулюванню даного порядку певною мірою присвячено Указ Президента України від 07.02.2008 р. № 108/2008 «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування».

Крім того, питання документального оформлення розгляду скарг вирішено Інструкцією з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації (затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 14.04.1997 р. № 348), Постановою Правління Пенсійного фонду України «Про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України» від 30.07.2015 р. № 13-1. Студентам варто ознайомитися з даними нормативно-правовим актами та надати їх характеристику.

Відповідно до ст. 40 Конституції України усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Статтею 1 Закону України «Про звернення громадян» дане право закріплене лише за громадянами: громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення.

Військовослужбовці, працівники органів внутрішніх справ і державної безпеки, а також особи рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України мають право подавати звернення, які не стосуються їх службової діяльності.

Однак, відповідно до ст. 3 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Таким чином, право на оскарження рішень, дій (бездіяльності) органів та суб'єктів, які відповідно до закону повинні здійснювати соціальний захист особи, мають, нарівні з громадянами, іноземці та особи без громадянства, якщо вони вважають, що їх права порушено.

Студентам варто ознайомитися зі змістом скаргу як основного засобу захисту прав у сфері соціального забезпечення, їх видами та порядком подання.

Розгляд скарги на рішення, дії (бездіяльність) органів соціального захисту та їх посадових осіб, проходить декілька стадій, серед яких:

- 1) порушення справи за скаргою;
- 2) перевірка змісту скарги;
- 3) розгляд та прийняття рішення за скаргою;
- 4) оскарження рішення, прийнятого за скаргою до вищого органу (суду) (факультативна стадія);
- 5) виконання рішення за скаргою.

Студентам варто детально розглянути зміст кожної стадії.

Водночас треба наголосити на важливій особливості, яка характеризує зміст провадження за скаргою. Вона дістає вияв у тому, що зазначене провадження здійснюється у чітко встановлений строк, який обчислюється з дня, наступного за днем реєстрації скарги в публічному органі, по день реєстрації відповіді скаржнику на його скаргу. Скарги розглядаються і щодо них приймаються рішення у строк не більше одного місяця від дня їх надходження, враховуючи вихідні, святкові й неробочі дні, а скарги, які не потребують додаткового вивчення та проведення перевірки за ними, розглядаються невідкладно, але не пізніше 15 днів від дня їх реєстрації.

У рішенні, прийнятому за результатами розгляду скарги, уповноважений орган може скасовувати або змінювати оскаржувані рішення у випадках, передбачених законодавством України, якщо вони не відповідають закону або іншим нормативним актам, невідкладно вживати заходів до припинення неправомірних дій, виявляти, усувати причини та умови, які сприяли порушенням. Може бути також

прийняте рішення за результатами розгляду скарги про відмову у її задоволенні.

Рішення про відмову в задоволенні вимог або прохань, викладених у скарзі, доводиться до відома громадянина в письмовій формі з посиланням на чинне законодавство й викладенням мотивів відмови, а також з роз'ясненням порядку оскарження прийнятого рішення. При цьому зазначаються заходи, які вживались публічним органом для перевірки зазначеної скарги.

Практичні завдання для самостійної роботи

Задача 1.

28 червня 2015 року, перебуваючи у щорічній відпустці, громадянин С. загинув внаслідок дорожньо-транспортної пригоди. На утриманні громадянки С. (його дружини) залишилося двоє дітей: син Володя – 6 років та дочка Оксана – 1 рік. На даний час громадянка С. перебуває у відпустці у зв'язку з доглядом за дитиною до трьох років.

Проаналізуйте ситуацію та дайте відповіді на наступні запитання: хто виступатиме суб'єктом права на пенсію у зв'язку з втратою годувальника? В який державний орган необхідно звернутися громадянці С.?

Задача 2.

Полковник Ковальський (60 років) прослужив 30 років у Прикордонних військах. 15 вересня 2012 року він вийшов у відставку.

Вкажіть, на який вид соціального забезпечення матиме право Ковальський? В який орган він повинен звернутися за його призначенням? Вкажіть джерело фінансування соціальних виплат, що надаються військовослужбовцям.

Задача 3.

Громадянка К. займається адвокатською діяльністю. У жовтні 2015 року вона народила дитину.

Вкажіть, на який вид соціального забезпечення має право громадянка К.? В який орган повинна звернутися громадянка К. для його призначення? За рахунок яких джерел фінансується даний вид соціального забезпечення?

ТЕМА 3. СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПОРІВ, ЩО ВИНΙΚАЮТЬ З ПЕНСІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН, В ТОМУ ЧИСЛІ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

План практичного заняття:

1. *Причини виникнення спорів у сфері пенсійного забезпечення.*
2. *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів у сфері пенсійного забезпечення.*
3. *Категорії справ.*
4. *Сторони та учасники спорів, що виникають з пенсійних правовідносин.*
5. *Підвідомчість та підсудність справ у сфері пенсійного забезпечення. Строки звернення до суду.*
6. *Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
7. *Особливості доказування у справах, що виникають з пенсійних правовідносин.*
8. *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
9. *Виконання рішень суду з пенсійних спорів.*

Методичні рекомендації

Предметом правового регулювання інституту спору в сфері пенсійного забезпечення є суспільні відносини, які виникають у зв'язку зі зверненням зацікавленої сторони спору до спеціально уповноваженого судового органу.

У сфері пенсійного забезпечення варто виділити такі причини та умови спору:

1. прогалини у законодавстві та невідповідність нормативно-правових актів реаліям життя;
2. недостатня обізнаність особи, яка має право на пенсію зі своїми правами та обов'язками;
3. психологічні чинники, які пов'язані з тим, що різні особи по-різному реагують на стресову ситуацію;
4. низький рівень правової культури осіб, які мають право на пенсію, неюрідичних спеціалістів, як суб'єктів пенсійних правовідно-

- син, який не дозволяє їм вірно розуміти нормативно-правові акти, що регламентують відповідні правовідносини;
5. геронтологічні причини, тобто причини, які показують особливості, що притаманні особі в процесі старіння;
 6. відсутність альтернативних джерел для задоволення своїх матеріальних потреб;
 7. недоліки законодавчої техніки: недосконалість мови викладення правових норм, що призводить до змішування понять; іноді протиріччя можуть бути не лише в різних актах, але й в нормах одного і того ж нормативного акту тощо;
 8. дефіцит бюджету Пенсійного фонду України;
 9. зловживання з боку посадових осіб органів Пенсійного фонду України своїми службовими повноваженнями;
 10. стрімка динаміка змін у пенсійному законодавстві;
 11. відсутність дієвого механізму реалізації рішень Конституційного Суду України, що визнають неконституційними окремі зміни, що були внесені до пенсійного законодавства, що призводить до функціонування норм, які визнані такими, що суперечать Конституції України;
 12. «розкиданість» правових норм, які покликані регламентувати правовідносини з пенсійного забезпечення, велика кількість нормативно-правових актів, які містять такі норми;

При здійсненні судового розгляду спорів у сфері пенсійного забезпечення застосуванню підлягають будь-які нормативно-правові акти, якими сторона обґрунтовує свої вимоги. При цьому важливе значення має темпоральність (тобто дія у часі) нормативно-правових актів пенсійного законодавства.

Згідно ст. 58 Конституції України закон і інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків пом'якшення чи скасування відповідальності особи, тобто, зворотна дія нормативно-правового акта не можлива при покращенні правового становища особи в цілому.

Тобто при розгляді спорів у сфері пенсійного забезпечення застосуванню підлягають акти законодавства, якими регулювалися суспільні відносини на момент їх існування.

Відповідно до узагальнення судової практики вирішення судами спорів, пов'язаних з загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням, основними категоріями справ є:

- оскарження бездіяльності органів Пенсійного фонду України в частині проведення перерахунку пенсій;
- порушення прав позивачів щодо призначення пенсії за віком на пільгових умовах та пенсії з вислугу років відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення»;
- оскарження призначення спеціальних пенсій, розмір яких перевищує 150 % прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, у період роботи особи на інших посадах/роботах у розмірі 85 % призначеного розміру, але не менше 150 % прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення»;
- порушення прав позивача щодо здійснення перерахунку пенсії з урахуванням кратності стажу (1:1,5) за період роботи в районі прирівняному до районів Крайньої Півночі;
- оскарження відмови у призначенні та виплаті пенсій, довічного грошового утримання за спеціальним законодавством;
- порушення прав позивача щодо визначення розміру пенсії з урахуванням розмірів отриманої матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань і матеріальної допомоги на оздоровлення.

Велика кількість спорів виникає з приводу відмови органів Пенсійного фонду України у здійсненні призначення чи поновлення виплати пенсій особам, які працювали на території України, але проживають за її межами з посиланням на неврегульованість цього питання на законодавчому рівні.

Отже, предметом спорів у зазначеній категорії є: визнання права на перерахунок раніше призначеної пенсії та стягнення різниці недоплати пенсії; визнання неправомірною відмови у перерахунку пенсії та зобов'язання здійснити перерахунок пенсії.

Отже, відповідно до покладених завдань і функцій, саме Пенсійний фонд України є суб'єктом владних повноважень у сфері правовідносин щодо призначення (перерахунку) і виплати пенсій та інших виплат, а спори, що виникають між учасниками цих відносин, є публічно-правовими, тому згідно з вимогами частини 2 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України їх вирішення належить до юрисдикції адміністративних судів.

Сторонами у спорах, що виникають з пенсійних правовідносин, є позивач та відповідач.

Позивачем в адміністративній справі можуть бути громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, підприємства, установи, організації (юридичні особи), суб'єкти владних повноважень.

Відповідачем у спорах у сфері пенсійних правовідносин, як правило, є суб'єкт владних повноважень.

Однією з сторін спору, що виникає з пенсійних правовідносин, є фізична особа, право на пенсійне забезпечення якої, на її думку, порушене.

Пенсійний фонд України, відповідно до частини першої статті 58 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 року, є тим органом, який здійснює керівництво та управління солідарною системою, призначає пенсії та підготує документи для її виплати, забезпечує своєчасне і в повному обсязі фінансування та виплату пенсій, допомоги на поховання, здійснює контроль за цільовим використанням коштів Пенсійного фонду, вирішує питання, пов'язані з веденням обліку пенсійних активів застрахованих осіб на накопичувальних пенсійних рахунках, здійснює адміністративне управління Накопичувальним фондом та інші функції, передбачені цим Законом і статутом Пенсійного фонду.

Впорядковуючи питання адміністративної юрисдикції і підсудності адміністративних справ, законодавець пунктом 4 ч. 1 ст. 18 КАС України визначив, що місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг.

Щодо предметної підсудності, то місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг.

Адміністративні справи з приводу оскарження дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень (у даному випадку Пенсійного фонду України), які прийняті (вчинені, допущені) стосовно конкретної фізичної чи юридичної особи (їх об'єднань), вирішуються за вибором позивача адміністративним судом за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем проживання (перебування, знаходження) цієї особи-позивача, або адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Якщо така особа не має місця проживання (перебування, знаходження) в Україні, тоді справу вирішує адміністративний суд за місцезнаходженням відповідача.

Адміністративний позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого КАС України або іншими законами.

Для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення передбачених законом вимог. КАС України та іншими законами можуть також встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень.

Для звернення до адміністративного суду щодо оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів, встановлюється місячний строк.

Кожна особа має право в порядку, встановленому КАС України, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси.

Адміністративний позов подається до адміністративного суду у формі письмової позовної заяви особисто позивачем або його представником.

Адміністративний позов у сфері пенсійних правовідносин може містити вимоги про:

- 1) скасування або визнання нечинним рішення відповідача – суб'єкта владних повноважень повністю чи окремих його положень;
- 2) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії;

- 3) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій;
- 4) стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю;
- 5) виконання зупиненої чи невчиненої дії;

Адміністративний позов суб'єкта владних повноважень може містити інші вимоги у випадках, встановлених законом.

На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються позовні вимоги, позивач надає докази, а в разі неможливості – зазначає докази, які не може самотійно надати, із зазначенням причин неможливості подання таких доказів.

До позовної заяви додаються її копії та копії всіх документів, що приєднуються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб, крім випадків подання адміністративного позову суб'єктом владних повноважень. Суб'єкт владних повноважень при поданні адміністративного позову зобов'язаний додати до позовної заяви доказ надіслання рекомендованим листом з повідомленням про вручення відповідачу і третім особам копії позовної заяви та доданих до неї документів. До позовної заяви додається також документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати.

При поданні позовної заяви до неї повинна додаватися квитанція про сплату судового збору.

При здійсненні судового розгляду справ у сфері пенсійних правовідносин кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення.

Якщо особа, яка бере участь у справі, не може самотійно надати докази, то вона повинна зазначити причини, через які ці докази не можуть бути надані, та повідомити, де вони знаходяться чи можуть знаходитися. Суд сприяє в реалізації цього обов'язку і витребує необхідні докази. Про витребування доказів або про відмову у витребуванні доказів суд постановляє ухвалу.

Пенсійний фонд України повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі. У разі невиконання цього обов'язку суд витребує названі документи та матеріали.

При доказуванні у справах, що виникають з пенсійних правовідносин, частіше за все, обставинами, що потребують доказування є

обсяг загального трудового стажу, спеціального трудового стажу, факт наявності відповідного правового статусу. Основним доказом наявності загального та спеціального трудового стажу є трудова книжка, а у випадку її відсутності інші документи, передбачені постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній» від 12 серпня 1993 р. № 637.

Судове рішення за наслідками розгляду спору у сфері пенсійного забезпечення, яким суд вирішує спір по суті, викладається у формі постанови.

У разі задоволення адміністративного позову з питань пенсійного забезпечення суд може прийняти постанову про:

1) визнання протиправними рішення суб'єкта владних повноважень чи окремих його положень, дій чи бездіяльності і про скасування або визнання нечинним рішення чи окремих його положень, про поворот виконання цього рішення чи окремих його положень із зазначенням способу його здійснення;

2) зобов'язання відповідача вчинити певні дії;

3) зобов'язання відповідача утриматися від вчинення певних дій;

4) стягнення з відповідача коштів;

Постанова суду першої інстанції може бути оскаржена в апеляційному порядку. Апеляційна скарга подається до адміністративного суду апеляційної інстанції через суд першої інстанції, який ухвалив оскаржуване судове рішення. Копія апеляційної скарги одночасно надсилається особою, яка її подає, до суду апеляційної інстанції.

Суд апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги може своєю постановою змінити постанову суду першої інстанції або прийняти нову постанову, якими суд апеляційної інстанції задовольняє або не задовольняє позовні вимоги.

Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та обов'язки, мають право оскаржити в касаційному порядку судові рішення суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також судові рішення суду апеляційної інстанції повністю або частково.

Касаційна скарга подається безпосередньо до адміністративного суду касаційної інстанції.

Касаційна скарга на судові рішення подається протягом двадцяти днів після набрання законної сили судовим рішенням суду апеляційної інстанції, крім випадків, передбачених КАС.

Постанова або ухвала суду першої інстанції, якщо інше не встановлено КАС, набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, встановленого КАС, якщо таку скаргу не було подано.

Постанова або ухвала суду, яка набрала законної сили, є обов'язковою для осіб, які беруть участь у справі, для їхніх правонаступників, а також для всіх органів, підприємств, установ та організацій, посадових чи службових осіб, інших фізичних осіб і підлягає виконанню на всій території України.

Постанова про присудження виплати пенсій, інших періодичних платежів з Державного бюджету України або позабюджетних державних фондів – у межах суми стягнення за один місяць – виконується негайно.

У разі необхідності способів, строки і порядок виконання судового рішення можуть бути визначені у самому судовому рішенні. Так само на відповідних суб'єктів владних повноважень можуть бути покладені обов'язки щодо забезпечення виконання рішення.

Судове рішення, яке набрало законної сили або яке належить виконати негайно, є підставою для його виконання.

За кожним судовим рішенням, яке набрало законної сили або яке належить виконати негайно, за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, чи прокурора, який здійснював у цій справі представництво інтересів громадянина або держави в суді, видається один виконавчий лист.

Виконавчий лист видається судом першої інстанції. Якщо за результатами перегляду справи суд апеляційної чи касаційної інстанції залишить прийняте по суті позовних вимог рішення без змін, ухвалить нове судове рішення по суті позовних вимог чи змінить судове рішення, то виконавчий лист видається судом апеляційної чи касаційної інстанції за умови, що заява особи про видачу виконавчого листа надійшла до моменту повернення адміністративної справи до суду першої інстанції.

Виконання рішення суду про стягнення коштів та зобов'язання вчинити певні дії щодо майна, боржником за яким є державний орган, гарантує держава, шляхом списання управліннями Державної

казначейської служби України коштів з рахунків такого державного органу, а в разі відсутності у зазначеного державного органу відповідних призначень – за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду. Порядок виконання рішень суду, виконання яких гарантується державою, передбачений постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку погашення заборгованості за рішеннями суду, виконання яких гарантується державою» від 3 вересня 2014 р. № 440, зі змістом якої студентам варто ознайомитися.

Практичні завдання для самостійної роботи

Задача 1.

Коваленко звернувся з позовом до Пенсійного фонду України з приводу відшкодування шкоди, у зв'язку із неправильним нарахуванням та виплатою пенсії.

Чи правомірним є такий позов. Відповідь обґрунтуйте

Завдання 2.

Сичова пропрацювала лікарем в інфекційній лікарні м. Одеси 10 років у період з 1955 по 1965 рік.

Сьогодні, будучи непрацюючою, вона звернулася до органів пенсійного забезпечення з наступним запитанням.

Чи повинен бути збільшений у подвійному розмірі мій стаж роботи в інфекційному закладі охорони здоров'я за вищевказаний період?

Надайте консультацію.

Задача 3.

Сім'я професора Кравцова звернулася до управління Пенсійного фонду з проханням про призначення пенсії в разі втрати годувальника. Склад сім'ї – бабуся, яка не отримує пенсії, два сини-близнюки 2-річного віку та дружина віком 35 років, яка ніде не працює.

Професор Кравцов помер від загального захворювання у віці 47 років. Науковий стаж його роботи становить 20 років і 8 місяців. Його посадовий оклад – 3280 грн. на місяць.

Кого з членів сім'ї Кравцова вважати утриманцем? Хто з членів сім'ї має право на звернення за призначенням пенсії в разі втрати годувальника? Які дії необхідно вжити для призначення даного виду пенсії?

ТЕМА 4.

СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПОРІВ, ЩО ВИНΙΚАЮТЬ У СФЕРІ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

План практичного заняття:

1. *Причини виникнення спорів у сфері недержавного пенсійного забезпечення.*
2. *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів у сфері недержавного пенсійного забезпечення.*
3. *Категорії справ.*
4. *Сторони та учасники спорів у сфері недержавного пенсійного забезпечення.*
5. *Підвідомчість та підсудність справ щодо недержавного пенсійного забезпечення. Строки звернення до суду.*
6. *Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
7. *Особливості доказування у справах, що виникають у сфері недержавного пенсійного забезпечення.*
8. *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
9. *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Методичні вказівки

За період функціонування недержавних пенсійних фондів (далі – НПФ) судова практика є незначною. Фактично, у Єдиному державному реєстрі судових рішень виокремлено 5 причин виникнення цивільних справ, пов'язаних із захистом прав споживачів фінансових послуг за участю НПФ. Можна із достатнім ступенем впевненості припустити, що ці справи відображають типові проблеми правозастосування, пов'язані із захистом прав споживачів фінансових послуг у сфері недержавного пенсійного забезпечення.

За інформацією Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, основними причинами виникнення спорів у сфері недержавного пенсійного забезпечення є:

- затримка у здійсненні одноразових пенсійних виплат адміністратором недержавного пенсійного фонду;
- відмова НПФ оплачувати договір страхування;

- переведення пенсійних коштів на пенсійний депозитний рахунок;
- введення споживачів в оману щодо природи пенсійних депозитних рахунків, особливо у частині можливостей дострокового повернення вкладів за договорами про відкриття пенсійних депозитних рахунків;
- недостатнє розуміння суті та правового регулювання пенсійних депозитних рахунків та договорів довічного страхування пенсії з боку споживачів послуг із недержавного пенсійного забезпечення.

Основним законом, який регулює діяльність недержавних пенсійних фондів та визначає взаємовідносини недержавних пенсійних фондів із учасниками, є Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення». Діяльність компаній з управління активами, окрім цього, регулюється нормами законів України «Про цінні папери та фондовий ринок» та «Про державне регулювання ринку цінних паперів». Існують також численні підзаконні нормативно-правові акти, що встановлюють вимоги до діяльності недержавних пенсійних фондів, адміністраторів, компаній з управління активами та зберігачів, серед яких розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо удосконалення системи захисту пенсійних активів» від 23 грудня 2004 р. № 961-р, розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження Кваліфікаційного мінімуму для осіб, які претендують на право здійснення функцій з адміністрування недержавних пенсійних фондів» від 4 березня 2004 р. № 129 тощо.

Найпоширенішими категоріями справ у сфері захисту права на недержавне пенсійне забезпечення є:

- стягнення одноразової пенсійної виплати.
- стягнення пенсійних коштів для оплати страхового платежу за договором страхування
- переведення пенсійних коштів на пенсійний депозитний рахунок

При виникненні спорів у сфері недержавного пенсійного забезпечення, частіше за все, його сторонами є недержавний пенсійний фонд, учасник недержавного пенсійного фонду, інколи вкладник чи банківська установа. У випадку, якщо спір виникає між двома вищезазначеними суб'єктами, останні можуть долучатися до процесу в якості третіх осіб.

Фактично можна виділити дві категорії учасників:

- 1) особи, які ще не досягли пенсійного віку та перебувають у пенсійному фонді на етапі накопичення внесків; правові відносини між учасником і вкладником існують у формі пенсійного контракту;
- 2) особи, які вже досягли пенсійного віку, отримують із пенсійного фонду виплати, та вправі додатково здійснювати внески на власну користь; правові відносини між учасником і вкладником існують у формі договору про виплату пенсії на визначений строк та додатково – у випадку продовження сплати пенсійних внесків – у формі пенсійного контракту.

Справи щодо недержавного пенсійного забезпечення вирішуються судом у порядку цивільного судочинства.

Так, відповідно до ст. 15 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи щодо захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин.

Позови, що виникають з недержавного пенсійного забезпечення чи інших відносин соціального характеру з невідчужуваними суб'єктами (наприклад, з підприємством, що забезпечує інвалідів протезами та ортопедичним взуттям), подаються до місцевого загального суду за зареєстрованим місцем проживання (перебування) чи місцезнаходженням відповідача за правилами цивільного судочинства (ч. 1 ст. 109 ЦПК України).

Цивільним кодексом України встановлена загальна і спеціальна позовна давність, тобто строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу. Відповідно до статті 257 ЦК України загальна позовна давність встановлюється тривалістю у три роки. Проте, для окремих видів вимог законом може встановлюватися спеціальна позовна давність: скорочена або більш тривала порівняно із загальною позовною давністю.

Звернення до суду здійснюється у більшості випадків шляхом пред'явлення позову. Позов, у свою чергу, пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції, де вона реєструється, оформлюється і передається судді в порядку черговості (ч. 1 ст. 118 ЦПК України).

Вимоги до позовної заяви встановлені ст. 119 ЦПК України, згідно із якою позовна заява є письмовим документом.

Документи про сплату судового збору подаються суду в оригіналі.

Стаття 120 ЦПК України встановлює також обов'язок позивача додати до позовної заяви її копії та копії всіх документів, що додаються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб.

Відповідно до ст. 57 ЦПК України доказами є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані встановлюються на підставі пояснень сторін, третіх осіб, їхніх представників, допитаних як свідків, показань свідків, письмових доказів, речових доказів, зокрема звуко- і відеозаписів, висновків експертів.

Основи доказом існування відносин у сфері недержавного пенсійного забезпечення є пенсійний контракт.

За наслідками розгляду спору у сфері недержавного пенсійного забезпечення судові рішення викладаються у таких формах:

- 1) ухвали;
- 2) рішення;
- 3) постанови.

Питання, пов'язані з рухом справи в суді першої інстанції, клопотання та заяви осіб, які беруть участь у справі, питання про відкладення розгляду справи, оголошення перерви, зупинення або закриття провадження у справі, залишення заяви без розгляду, а також в інших випадках, передбачених ЦПК України, вирішуються судом шляхом постановлення ухвал.

Під час ухвалення рішення суд першої інстанції вирішує такі питання:

- 1) чи мали місце обставини, якими обґрунтовувалися вимоги і заперечення та якими доказами вони підтверджуються;
- 2) чи є інші фактичні дані (пропущення строку позовної давності тощо), які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження;
- 3) які правовідносини сторін впливають із встановлених обставин;
- 4) яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин;
- 5) чи слід позов задовольнити або в позові відмовити;
- 6) як розподілити між сторонами судові витрати;

- 7) чи є підстави допустити негайне виконання судового рішення;
- 8) чи є підстави для скасування заходів забезпечення позову.

Апеляційна скарга на ухвалу суду першої інстанції подається протягом п'яти днів з дня її проголошення. У разі, якщо ухвалу було постановлено без участі особи, яка її оскаржує, апеляційна скарга подається протягом п'яти днів з дня отримання копії ухвали.

Касаційною інстанцією у цивільних справах є Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Касаційна скарга може бути подана протягом двадцяти днів з дня набрання законної сили рішенням (ухвалою) апеляційного суду.

Питання, пов'язані із зверненням судового рішення до виконання, вирішує місцевий суд, який розглянув справу.

За кожним судовим рішенням, яке набрало законної сили, за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, чи прокурора, який здійснював у цій справі представництво інтересів громадянина або держави в суді, видається один виконавчий лист.

Виконавчий лист має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України «Про виконавче провадження».

Практичні завдання для самостійної роботи

Задача 1.

Експерт ринку цінних паперів Ратушняк вирішив відкласти кошти на додаткову пенсію і обрав недержавний пенсійний фонд «Gold». Сторони уклали пенсійний контракт і Ратушняк почав сплачувати внески. Проте через два роки сплати внесків під час економічної кризи Ратушняк залишився без роботи, і, відчувши матеріальну скруту, вирішив забрати кошти, які сплачував до недержавного пенсійного фонду. Але у фонді йому відмовили, базуючись на тому, що він не може в односторонньому порядку розірвати пенсійний контракт, а зобов'язаний сплачувати внески в подальшому, як визначено контрактом, інакше втратить кошти, що були перераховані до фонду. Не погоджуючись з такою позицією, Ратушняк за захистом своїх прав звернувся до суду.

Прокоментуйте ситуацію з точки зору чинного законодавства. Яке рішення повинен прийняти суд?

Задача 2.

Григоренко уклав договір з недержавним пенсійним фондом «Пенсійний захист». В одному із пунктів даного договору було передбачено, що Григоренко має право на отримання пенсійних виплат по досягненню 65 років.

Чи правомірною є така умова? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання 3.

Портнов має намір укласти пенсійний контракт з недержавним пенсійним фондом «Вінничанка». Дана особа звернулась до Вас за роз'ясненням щодо умов та порядку укладення пенсійного контракту.

Надайте обґрунтоване роз'яснення.

ТЕМА 5.

СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПРАВ ЩОДО ПРИЗНАЧЕННЯ, ПЕРЕРАХУНКУ ТА ЗДІЙСНЕННЯ СТРАХОВИХ ВИПЛАТ ІЗ ВІДПОВІДНИХ ВИДІВ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

План практичного заняття:

- 1. Причини виникнення спорів у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування.*
- 2. Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування.*
- 3. Категорії справ.*
- 4. Сторони та учасники спорів, що виникають із загальнообов'язкового державного соціального страхування.*
- 5. Підвідомчість та підсудність справ у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування. Строки звернення до суду.*
- 6. Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
- 7. Особливості доказування у справах, що виникають правовідносин по загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню.*
- 8. Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
- 9. Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування.*

Методичні рекомендації

У сфері соціального страхування варто виділити такі причини та умови спору:

1. недостатня обізнаність особи, яка має право на страхові виплати та соціальні послуги зі своїми правами та обов'язками;
2. психологічні чинники, які пов'язані з тим, що різні особи по-різному реагують на стресову ситуацію;
3. низький рівень правової культури осіб, які мають право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги, неюридичних спеціаль-

ностей, як суб'єктів страхових правовідносин, який не дозволяє їм вірно розуміти нормативно-правові акти, що регламентують відповідні правовідносини;

4. відсутність альтернативних джерел для задоволення своїх матеріальних потреб;
5. недоліки законодавчої техніки: недосконалість мови викладення правових норм, що призводить до змішування понять; іноді протиріччя можуть бути не лише в різних актах, але й в нормах одного і того ж нормативного акту тощо;
6. «розкиданість» правових норм, які покликані регламентувати правовідносини з соціального страхування, велика кількість нормативно-правових актів, які містять такі норми;
7. зловживання з боку посадових осіб органів страхових фондів своїми службовими повноваженнями;
8. стрімка динаміка змін у страховому законодавстві;
9. відсутність дієвого механізму реалізації рішень Конституційного Суду України, що визнають неконституційними окремі зміни, що були внесені до законодавства, що призводить до функціонування норм, які визнані такими, що суперечать Конституції України.

При вирішенні у судовому порядку спорів у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування підлягають застосуванню нормативно-правові акти у цій сфері, серед яких закони України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», «Про зайнятість населення», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку компенсації роботодавцям частини фактичних витрат, пов'язаних із сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 13 березня 2013 р. № 153, «Про затвердження Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці» від 20 березня 2013 р. № 207 та інші. Важливе значення також мають накази міністерств та відомств, нормативно-правові акти, що приймаються правліннями відповідних страхових фондів.

Категорії судових справ у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування мають декілька критеріїв для класифікації.

По-перше, залежно від виду загальнообов'язкового державного соціального страхування:

- спори у сфері загальнообов'язкового державного страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, які спричинили втрату працездатності
- спори у сфері загальнообов'язкового державного страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності
- спори у сфері загальнообов'язкового державного страхування на випадок безробіття.

По-друге, залежно від суті спору:

- оскарження бездіяльності страхових фондів щодо призначення страхових виплат, надання соціальних послуг;
- оскарження порушення застрахованими особами обов'язку щодо надання певної інформації, що призвело до зайвої виплати страхових допомог чи фінансування соціальних послуг;
- зловживання правом застрахованими особами;
- порушення прав застрахованих осіб при здійсненні чи відмові у здійсненні перерахунку страхових виплат.

Сторонами у спорах, що виникають з правовідносин із загальнообов'язкового державного соціального страхування, є позивач та відповідач.

Позивачем в адміністративній справі можуть бути громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, підприємства, установи, організації (юридичні особи), суб'єкти владних повноважень.

Відповідачем в спорах у сфері правовідносин із загальнообов'язкового державного соціального страхування, як правило, є суб'єкт владних повноважень.

Іншим суб'єктом є відповідний страховий фонд (Фонд соціального страхування України, Фонд соціального страхування на випадок безробіття), який є тим органом, який здійснює керівництво та управління загальнообов'язковим державним соціальним, провадить акумуляцію страхових внесків, контроль за використанням коштів, забезпечує фінансування виплат за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування та здійснює інші функції згідно із затвердженим статутом.

Впорядковуючи питання адміністративної юрисдикції і підсудності адміністративних справ, законодавець пунктом 4 ч. 1 ст. 18 КАС України визначив, що місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчис-

лення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг.

Щодо предметної підсудності, то місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг.

Адміністративні справи з приводу оскарження дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень (у даному випадку фондів соціального страхування), які прийняті (вчинені, допущені) стосовно конкретної фізичної чи юридичної особи (їх об'єднань), вирішуються за вибором позивача адміністративним судом за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем проживання (перебування, знаходження) цієї особи-позивача, або адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Якщо така особа не має місця проживання (перебування, знаходження) в Україні, тоді справу вирішує адміністративний суд за місцезнаходженням відповідача.

Адміністративний позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого КАС України або іншими законами.

Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення передбачених законом вимог. КАС України та іншими законами можуть також встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень.

Для звернення до адміністративного суду щодо оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів, встановлюється місячний строк.

Кожна особа має право в порядку, встановленому КАС України, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси.

Позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції.

Адміністративний позов у сфері правовідносин у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування може містити вимоги про:

- 1) скасування або визнання нечинним рішення відповідача – суб'єкта владних повноважень повністю чи окремих його положень;
- 2) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії;
- 3) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій;
- 4) стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю;
- 5) виконання зупиненої чи невчиненої дії;

На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються позовні вимоги, позивач надає докази, а в разі неможливості – зазначає докази, які не може самостійно надати, із зазначенням причин неможливості подання таких доказів.

До позовної заяви додаються її копії та копії всіх документів, що приєднуються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб, крім випадків подання адміністративного позову суб'єктом владних повноважень. Суб'єкт владних повноважень при поданні адміністративного позову зобов'язаний додати до позовної заяви доказ надіслання рекомендованим листом з повідомленням про вручення відповідачу і третім особам копії позовної заяви та доданих до неї документів. До позовної заяви додається також документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати.

При поданні позовної заяви до неї повинна додаватися квитанція про сплату судового збору.

При здійсненні судового розгляду справ у сфері правовідносин із загальнообов'язкового державного соціального страхування кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення.

Якщо особа, яка бере участь у справі, не може самостійно надати докази, то вона повинна зазначити причини, через які ці докази не можуть бути надані, та повідомити, де вони знаходяться чи можуть знаходитися. Суд сприяє в реалізації цього обов'язку і витребує необхідні докази. Про витребування доказів або про відмову у витребуванні доказів суд постановляє ухвалу.

Фонди соціального страхування повинні подати суду всі наявні у них документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі. У разі невиконання цього обов'язку суд витребує названі документи та матеріали.

При доказуванні у справах, що виникають з правовідносин у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування, частіше за все обставинами, що потребують доказування є факт зловживання застрахованою особою правом. Обов'язок доказування у даному випадку належить відповідному фонду.

Доказами інших фактичних обставин справи, на які посилаються сторони при обґрунтуванні позовних вимог та заперечень проти них, можуть бути будь-які документи, включаючи електронні, показання свідків. Застосування засобів відео-, звукозаписів при доказуванні не характерно для даної категорії справ.

Судове рішення за наслідками розгляду спору у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування, яким суд вирішує спір по суті, викладається у формі постанови.

Суд може зупинити чи закрити провадження у справі, залишити позовну заяву без розгляду або прийняти рішення щодо інших процесуальних дій, клопотань, що викладається у формі ухвали.

При вирішенні справи по суті суд може задовольнити адміністративний позов повністю або частково чи відмовити в його задоволенні повністю або частково.

Постанова суду першої інстанції може бути оскаржена в апеляційному порядку. Апеляційна скарга подається до адміністративного суду апеляційної інстанції через суд першої інстанції, який ухвалив оскаржуване судове рішення. Копія апеляційної скарги одночасно надсилається особою, яка її подає, до суду апеляційної інстанції.

Апеляційна скарга на постанову суду першої інстанції подається протягом десяти днів з дня її проголошення. У разі прийняття постанови у письмовому провадженні апеляційна скарга подається протягом десяти днів з дня отримання копії постанови.

Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та обов'язки, мають право оскаржити в касаційному порядку судові рішення суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також судові рішення суду апеляційної інстанції повністю або частково.

Касаційна скарга подається безпосередньо до адміністративного суду касаційної інстанції.

Касаційна скарга на судові рішення подається протягом двадцяти днів після набрання законної сили судовим рішенням суду апеляційної інстанції, крім випадків, передбачених КАС.

Постанова або ухвала суду першої інстанції, якщо інше не встановлено КАС, набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, встановленого КАС, якщо таку скаргу не було подано.

Постанова або ухвала суду, яка набрала законної сили, є обов'язковою для осіб, які беруть участь у справі, для їхніх правонаступників, а також для всіх органів, підприємств, установ та організацій, посадових чи службових осіб, інших фізичних осіб і підлягає виконанню на всій території України.

За кожним судовим рішенням, яке набрало законної сили або яке належить виконати негайно, за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, чи прокурора, який здійснював у цій справі представництво інтересів громадянина або держави в суді, видається один виконавчий лист.

Виконавчий лист видається судом першої інстанції. Якщо за результатами перегляду справи суд апеляційної чи касаційної інстанції залишить прийняте по суті позовних вимог рішення без змін, ухвалить нове судові рішення по суті позовних вимог чи змінить судові рішення, то виконавчий лист видається судом апеляційної чи касаційної інстанції, за умови, що заява особи про видачу виконавчого листа надійшла до моменту повернення адміністративної справи до суду першої інстанції.

Практичні завдання для самостійної роботи

Задача 1.

Постоленко оскаржив призначення йому допомоги у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності у розмірі 60 % його заробітку, оскільки має 10 років страхового стажу.

Чи обґрунтована вимога Постоленка?

Задача 2.

Відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України у Світловодському районі звернулося до господарського суду з позовною заявою про стягнення з приватного підприємства «Екіпаж» у регресному порядку витрати по відшкодуванню шкоди у сумі 37705 грн. 65 коп., виплаченої працівнику ПАТ «Світловодське АТП 13507» Іванову, з яким стався нещасний випадок під час перебування на робочому місці внаслідок дорожньо-транспортної пригоди з вини працівника приватного підприємства «Екіпаж» – водія маршрутного таксі Гончаренко.

На підставі постанов начальника відділення Фонду у Світловодському районі від 04.02.13 № С-169/2-05, від 09.03.2013 р. № С-163/3-05, від 16.03.2014 р., № С-169/4-06, від 11.08.2013 р. працівнику ПАТ «Світловодське АТП 13507» Іванова, з яким стався нещасний випадок виплачена сума страхових виплат – 37 705,65 грн., у тому числі 592,5 грн. одноразової допомоги, 129,7 грн. щомісячних страхових виплат за період з 26.01.2005 р. по 30.06.2006 р., 4 270,64 грн. страхових виплат на медичну та соціальну допомогу, 2 622,81 грн. для відшкодування витрат на пролезування.

Визначте коло правовідносин? Яким має бути рішення суду?

На які види виплат претендують постраждалі від нещасного випадку?

Задача 3.

31 жовтня 2012 року міський голова Березівської міської ради підписав розпорядження № 172, яким задовольнив заяву Гуцуляка, звільнивши останнього із займаної посади з 1 листопада 2012 року у зв'язку із досягненням граничного віку перебування на службі в органах місцевого самоврядування.

29 жовтня 2012 року о 20.43 було зафіксовано виклик швидкої допомоги до Гуцуляка. Виклик обслуговувала лікар швидкої допомо-

ги Басараба, що підтверджується листом ЦРЛ в м. Берегові № 1234. Первинний листок непрацездатності № 1789 було відкрито Берегівською районною поліклінікою 2 листопада 2012 року. Звертаючись до суду, Гуцуляк вимагав визнати звільнення незаконним та оплатити йому період тимчасової непрацездатності.

Яким має бути рішення суду?

На які види соціального забезпечення може претендувати Гуцуляк?

Задача 4.

Онопенко, як інвалід 2-групи внаслідок трудового каліцтва перебуває на обліку на отримання автомобіля в обласному управлінні праці і соціального захисту за №14. Рішенням Тернівського міського суду від 12.04.2011 р. його позовні вимоги задоволені і з Відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на підприємстві та професійних захворювань України в м.Тернівка на користь обласного управління праці і соціального захисту населення стягнуто вартість автомобіля ЗАЗ-110206 у сумі 19125,00 грн. Відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на підприємстві та професійних захворювань України в м. Тернівка в апеляційній скарзі просить рішення суду скасувати і справу направити на новий розгляд, посилаючись на те, що згідно з діючим законодавством, виділення коштів на придбання автомобілів передбачено в порядку черговості.

Яким має бути рішення суду?

ТЕМА 6. СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПОРІВ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ІНВАЛІДІВ

План практичного заняття:

1. *Причини виникнення спорів щодо соціального захисту інвалідів.*
2. *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів щодо соціального захисту інвалідів.*
3. *Категорії справ.*
4. *Сторони та учасники спорів щодо соціального захисту інвалідів.*
5. *Підвідомчість та підсудність справ щодо соціального захисту інвалідів. Строки звернення до суду.*
6. *Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
7. *Особливості доказування у справах, що виникають правовідносин щодо соціального захисту інвалідів.*
8. *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
9. *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Методичні рекомендації

У сфері соціального захисту інвалідів варто виділити такі причини та умови спору:

- недостатня обізнаність інвалідів зі своїми правами та обов'язками;
- небажання роботодавців мати у своєму штаті інвалідів, що пов'язано з емоційними та психологічними бар'єрами у суспільстві;
- психологічні чинники, які пов'язані з тим, що різні особи по-різному реагують на стресову ситуацію;
- низький рівень правової культури інвалідів, неюридичних спеціальностей, як суб'єктів соціального захисту, який не дозволяє їм вірно розуміти нормативно-правові акти, що регламентують відповідні правовідносини;
- відсутність альтернативних джерел для задоволення своїх матеріальних потреб;

- недоліки законодавчої техніки: недосконалість мови викладення правових норм, що призводить до змішування понять; іноді протиріччя можуть бути не лише в різних актах, але й в нормах одного і того ж нормативного акту тощо;
- «розкиданість» правових норм, які покликані регламентувати соціальний захист інвалідів, велика кількість нормативно-правових актів, які містять такі норми;
- зловживання з боку посадових осіб органів соціального захисту своїми службовими повноваженнями;
- відсутність дієвого механізму реалізації рішень Конституційного Суду України, що визнають неконституційними окремі зміни, що були внесені до законодавства, що призводить до функціонування норм, які визнані такими, що суперечать Конституції України.

Право на реабілітацію інвалідів, її структура та складові, порядок здійснення визначаються законами України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», постановами Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про індивідуальну програму реабілітації інваліда» від 23 травня 2007 р. № 757, «Про затвердження Державної типової програми реабілітації інвалідів» від 8 грудня 2006 р. № 1686 та ін.

Важливого значення при вирішенні справ даної категорії мають також постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку забезпечення інвалідів автомобілями» від 19 липня 2006 р. № 999, «Про затвердження Порядку надання інвалідам та дітям-інвалідам реабілітаційних послуг» від 31 січня 2007 р. № 80, «Питання медико-соціальної експертизи» від 3 грудня 2009 р. № 1317, «Про затвердження Порядку забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації інвалідів, дітей-інвалідів та інших окремих категорій населення» від 5 квітня 2012 р. № 321 тощо.

При вирішенні справ щодо соціального захисту інвалідів часто застосовуються рішення Конституційного Суду України щодо визнання такими, що не відповідають Конституції України окремих положень нормативно-правових актів у сфері соціального захисту населення, у тому числі й інвалідів.

Однією з сторін спору даної категорії є інвалід. Особливістю справ даної категорії є те, що зважаючи на певні вади у стані здоров'я, що нерідко носять психічний характер, інваліди не здатні самотійно

реалізувати право на захист своїх прав та законних інтересів, у тому числі, в судовому порядку, тому це робить їх представник (законний або на підставі договору).

Другою стороною спорів даної категорії є органи соціального захисту.

Впорядковуючи питання адміністративної юрисдикції і підсудності адміністративних справ, законодавець пунктом 4 ч. 1 ст. 18 КАС України визначив, що місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг.

Щодо предметної підсудності, то місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг.

Адміністративні справи з приводу оскарження дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, які прийняті (вчинені, допущені) стосовно конкретної фізичної чи юридичної особи (їх об'єднань), вирішуються за вибором позивача адміністративним судом за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем проживання (перебування, знаходження) цієї особи-позивача або адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Якщо така особа не має місця проживання (перебування, знаходження) в Україні, тоді справу вирішує адміністративний суд за місцезнаходженням відповідача.

Адміністративний позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого КАС України або іншими законами.

Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк, який,

якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення передбачених законом вимог. КАС України та іншими законами можуть також встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень.

Для звернення до адміністративного суду щодо оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів, встановлюється місячний строк.

Кожна особа має право в порядку, встановленому КАС України, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси.

Позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції.

Адміністративний позов у сфері правовідносин у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування може містити вимоги про:

- 1) скасування або визнання нечинним рішення відповідача – суб'єкта владних повноважень повністю чи окремих його положень;
- 2) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії;
- 3) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій;
- 4) стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю;
- 5) виконання зупиненої чи невчиненої дії;

На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються позовні вимоги, позивач надає докази, а в разі неможливості – зазначає докази, які не може самостійно надати, із зазначенням причин неможливості подання таких доказів.

До позовної заяви додаються її копії та копії всіх документів, що приєднуються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб, крім випадків подання адміністративного позову суб'єктом владних повноважень. Суб'єкт владних повноважень при поданні адміністративного позову зобов'язаний додати до позовної заяви доказ надіслання рекомендованим листом з повідомленням про вручення відповідачу і третім особам копії позовної заяви та доданих до неї документів. До позовної заяви додається також документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати.

При поданні позовної заяви до неї повинна додаватися квитанція про сплату судового збору.

При здійсненні судового розгляду справ у сфері соціального захисту інвалідів кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення.

Якщо особа, яка бере участь у справі, не може самостійно надати докази, то вона повинна зазначити причини, через які ці докази не можуть бути надані, та повідомити, де вони знаходяться чи можуть знаходитися. Суд сприяє в реалізації цього обов'язку і витребує необхідні докази. Про витребування доказів або про відмову у витребуванні доказів суд постановляє ухвалу.

Суб'єкт владних повноважень повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі. У разі невиконання цього обов'язку суд витребує названі документи та матеріали.

Постанова або ухвала суду першої інстанції, якщо інше не встановлено КАС, набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, встановленого КАС, якщо таку скаргу не було подано.

У разі подання апеляційної скарги судові рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті апеляційного провадження або набрання законної сили рішенням за наслідками апеляційного провадження.

Строк апеляційного оскарження складає 10 днів.

Постанова або ухвала суду апеляційної чи касаційної інстанції за наслідками перегляду набирають законної сили з моменту проголошення, а якщо їх було прийнято за наслідками розгляду у письмовому провадженні, – через п'ять днів після направлення їх копій особам, які беруть участь у справі.

Строк касаційного оскарження складає 20 днів.

Питання, пов'язані із зверненням судового рішення до виконання, вирішує місцевий суд, який розглянув справу.

За кожним судовим рішенням, яке набрало законної сили, за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, чи прокурора, який здійснивав у цій справі представництво інтересів громадянина або держави в суді, видається один виконавчий лист.

Виконавчий лист має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України «Про виконавче провадження».

Практичні завдання для самостійної роботи

Задача 1.

Прохоров звернувся до ТОВ «Правова допомога» щодо оскарження відмови органу соціального захисту про призначення йому допомоги по інвалідності на рівні прожиткового мінімуму. Заявник вказав, що є інвалідом з дитинства та у відповідності до ст. 46 Конституції має право на соціальну допомогу у розмірі прожиткового мінімуму.

Чи обґрунтованою є вимога Прохорова? Який висновок має зробити ТОВ «Правова допомога»?

Задача 2.

В результаті нещасного випадку працівник сталеплавильного цеху Миронов отримав травму лівого ока. Відповідно до висновку МСЕК він втратив 35 % професійної працездатності терміном на два роки. В наступні роки стан здоров'я Миронова погіршився. МСЕК встановила йому II групу інвалідності внаслідок загального захворювання, пояснивши, що втрата зору в Миронова пов'язана з віковими змінами в організмі.

Які критерії встановлення II групи інвалідності? В яких випадках інвалідність вважається такою, що наступила внаслідок нещасного випадку? Куди можна оскаржити рішення МСЕК?

Завдання 3.

Чи матиме інвалід з дитинства право на призначення пенсії з інвалідності відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», якщо на час настання інвалідності (в 25 років) його страховий стаж 2 роки і 7 місяців?

Задача 4.

За призначенням пенсії по інвалідності до районного відділу управління Пенсійного фонду звернувся молодший співробітник ПАТ «Азов» Чернов віком 30 років.

МСЕК установила йому II групу інвалідності, спричинену професійним захворюванням. Чернов отримував заробітну плату в сумі 1218 грн. на місяць. Його трудовий стаж становив 4 роки. На утриманні Чернова знаходилися три особи: мати 60-річного віку, яка одержувала пенсію як інвалід II групи та двоє неповнолітніх дітей.

Чи буде призначено Чернову пенсію з інвалідності?

Завдання 5.

Складіть схему: «Порядок встановлення інвалідності внаслідок професійного захворювання».

ТЕМА 9. СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПОРІВ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

План практичного заняття:

1. *Причини виникнення спорів щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.*
2. *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.*
3. *Категорії справ.*
4. *Сторони та учасники спорів щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.*
5. *Підвідомчість та підсудність справ щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Строки звернення до суду.*
6. *Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
7. *Особливості доказування у справах, що виникають з правовідносин щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.*
8. *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
9. *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Методичні рекомендації

У сфері соціального захисту осіб, які постраждали від Чорнобильської катастрофи, варто виділити такі причини та умови спору:

- недостатня обізнаність осіб зі своїми правами та обов'язками;
- психологічні чинники, які пов'язані з тим, що різні особи по-різному реагують на стресову ситуацію;
- низький рівень правової культури осіб, неюридичних спеціальностей, як суб'єктів соціального захисту, який не дозволяє їм вірно розуміти нормативно-правові акти, що регламентують відповідні правовідносини;

- відсутність альтернативних джерел для задоволення своїх матеріальних потреб;
- недоліки законодавчої техніки: недосконалість мови викладення правових норм, що призводить до змішування понять; іноді протиріччя можуть бути не лише в різних актах, але й в нормах одного і того ж нормативного акту тощо;
- «розкиданість» правових норм, які покликані регламентувати соціальний захист інвалідів, велика кількість нормативно-правових актів, які містять такі норми;
- зловживання з боку посадових осіб органів соціального захисту своїми службовими повноваженнями;
- відсутність дієвого механізму реалізації рішень Конституційного Суду України, що визнають неконституційними окремі зміни, що були внесені до законодавства, що призводить до функціонування норм, які визнані такими, що суперечать Конституції України.

До основних нормативно-правових актів, що регулюють пенсійне забезпечення осіб, які постраждали від наслідків Чорнобильської катастрофи, належать закони України «Про пенсійне забезпечення», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» та інші нормативно-правові акти.

Категорії справ:

- справи, пов'язані із призначенням пенсій особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи
- справи, пов'язані із перерахунком пенсії відповідно до ст. 54 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»,
- справи, пов'язані із компенсаційними виплатами особам, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи
- справи, пов'язані із визначенням розміру допомоги по догляду за потерпілою дитиною до досягнення нею трирічного віку, що передбачена ст. 30 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Сторонами спорів даної категорії є особа, яка постраждала від Чорнобильської катастрофи, чії права та законні інтереси поруше-

но, а також уповноважені суб'єкти на здійснення соціального захисту даної категорії населення.

Справи щодо соціального захисту осіб, які постраждали від Чорнобильської катастрофи, розглядаються місцевими судами як адміністративними.

Згідно з частиною першою статті 99 Кодексу адміністративного судочинства України адміністративний позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого цим Кодексом або іншими законами.

Частиною 2 статті 99 КАС України встановлено, що шестимісячний термін для звернення до адміністративного суду, що пов'язане зі специфікою правовідносин, а також має сприяти наданню доказів, підвищує їхню достовірність і тим самим сприяє встановленню істини у конкретній адміністративній справі.

Частиною третьою цієї статті передбачено, що для захисту прав, свобод та інтересів особи цим Кодексом та іншими законами можуть встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду, які, якщо не встановлено інше, обчислюються з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Кожна особа має право в порядку, встановленому КАС України, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси.

Позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції.

Адміністративний позов у сфері правовідносин у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування може містити вимоги про:

- 1) скасування або визнання нечинним рішення відповідача – суб'єкта владних повноважень повністю чи окремих його положень;
- 2) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії;
- 3) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій;
- 4) стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю;

5) виконання зупиненої чи невчиненої дії;

На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються позовні вимоги, позивач надає докази, а в разі неможливості – зазначає докази, які не може самостійно надати, із зазначенням причин неможливості подання таких доказів.

До позовної заяви додаються її копії та копії всіх документів, що приєднуються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб, крім випадків подання адміністративного позову суб'єктом владних повноважень. Суб'єкт владних повноважень при поданні адміністративного позову зобов'язаний додати до позовної заяви доказ надіслання рекомендованим листом з повідомленням про вручення відповідачу і третім особам копії позовної заяви та доданих до неї документів. До позовної заяви додається також документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати.

При поданні позовної заяви до неї повинна додаватися квитанція про сплату судового збору.

При здійсненні судового розгляду справ у сфері соціального захисту інвалідів кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення.

Якщо особа, яка бере участь у справі, не може самостійно надати докази, то вона повинна зазначити причини, через які ці докази не можуть бути надані, та повідомити, де вони знаходяться чи можуть знаходитися. Суд сприяє в реалізації цього обов'язку і витребує необхідні докази. Про витребування доказів або про відмову у витребуванні доказів суд постановляє ухвалу.

Суб'єкт владних повноважень повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі. У разі невиконання цього обов'язку суд витребує названі документи та матеріали.

Постанова або ухвала суду першої інстанції, якщо інше не встановлено КАС, набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, встановленого КАС, якщо таку скаргу не було подано.

У разі подання апеляційної скарги судові рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті апеляційного провадження або набрання законної сили рішенням за наслідками апеляційного провадження.

Строк апеляційного оскарження складає 10 днів.

Постанова або ухвала суду апеляційної чи касаційної інстанції за наслідками перегляду, набирають законної сили з моменту проголошення, а якщо їх було прийнято за наслідками розгляду у письмовому провадженні, – через п'ять днів після направлення їх копій особам, які беруть участь у справі.

Строк касаційного оскарження складає 20 днів.

Питання, пов'язані із зверненням судового рішення до виконання, вирішує місцевий суд, який розглянув справу.

За кожним судовим рішенням, яке набрало законної сили, за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, чи прокурора, який здійснював у цій справі представництво інтересів громадянина або держави в суді, видається один виконавчий лист.

Виконавчий лист має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України «Про виконавче провадження».

Практичні завдання для самостійної роботи

Задача 1.

Гр. Федоров надавав медичну допомогу у Подільському районі Київської області особам, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС з 10 по 16 травня 1986 р. В 1996 р. стан його здоров'я значно погіршився і за висновком МСЕК йому була встановлена II група інвалідності внаслідок виконання робіт, пов'язаних з аварією на ЧАЕС. Федоров звернувся в обласне управління праці та соціального захисту про визначення йому статусу учасника ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. В управлінні Федорову відмовили у видачі такого посвідчення, оскільки вважали, що Федоров не працював у зоні відчуження, адже, як випливало з архівної довідки евакуація населення з тих населених пунктів, де працював Федоров, проводилася лише з 10 травня, а не з 26 квітня 1986 р. Федоров оскаржив відмову у суді, але суд не задовольнив його позовних вимог.

Чи правомірне рішення суду?

Задача 2.

У 1987 р. громадянин Демченко брав участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС протягом 10 календарних днів. У зв'язку з цим він отримав ряд пільг: надання пільгової путівки на санаторно-курортне лікування, зарахування поза конкурсом до ВНЗ і т. п. Демченко звер-

нувся до органів соціального захисту населення з вимогою зменшити плату за житло та комунальні послуги на 70 %.

Визначте нормативно-правовий акт, що врегульовує питання надання пільг постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи. Чи буде задоволена його вимога?

Задача 3.

Сім'я, що постраждала від Чорнобильської катастрофи, повернулася за призначенням щомісячної компенсації за втрату годувальника в результаті цієї аварії.

В якому розмірі і кому призначається ця компенсація? Чи може вона виплачуватися одночасно з пенсією чи зарплатою? Обґрунтуйте відповідь, посилаючись на норми законів.

Завдання 4.

Чи має право дитина, евакуйована із зони відчуження та якій встановлено інвалідність, що пов'язана з Чорнобильською катастрофою, на безкоштовне придбання залізничного квитка на потяг приміського сполучення та користування всіма видами міського транспорту на території України?

Обґрунтуйте.

ТЕМА 10. СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПОРІВ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

План практичного заняття:

1. *Причини виникнення спорів щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей.*
2. *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей.*
3. *Категорії справ.*
4. *Сторони та учасники спорів щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей.*
5. *Підвідомчість та підсудність справ щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей. Строки звернення до суду.*
6. *Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
7. *Особливості доказування у справах, що виникають правовідносин щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей.*
8. *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
9. *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Методичні рекомендації

У сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей варто виділити такі причини та умови спору:

- недостатня обізнаність осіб зі своїми правами та обов'язками;
- психологічні чинники, які пов'язані з тим, що різні особи по-різному реагують на стресову ситуацію;
- низький рівень правової культури осіб, неюридичних спеціальностей, як суб'єктів соціального захисту, який не дозволяє їм вірно розуміти нормативно-правові акти, що регламентують відповідні правовідносини;
- відсутність альтернативних джерел для задоволення своїх матеріальних потреб;

- недоліки законодавчої техніки: недосконалість мови викладення правових норм, що призводить до змішування понять; іноді протиріччя можуть бути не лише в різних актах, але й в нормах одного і того ж нормативного акту тощо;
- «розкиданість» правових норм, які покликані регламентувати соціальний захист інвалідів, велика кількість нормативно-правових актів, які містять такі норми;
- зловживання з боку посадових осіб органів соціального захисту своїми службовими повноваженнями;
- відсутність дієвого механізму реалізації рішень Конституційного Суду України, що визнають неконституційними окремі зміни, що були внесені до законодавства, що призводить до функціонування норм, які визнані такими, що суперечать Конституції України.

Стаття 17 Конституції України проголошує: «Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їх сімей».

Проблеми соціального захисту військовослужбовців регламентуються Законами України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ».

Крім того, на військовослужбовців може розповсюджуватись дія ряду інших законів України, а саме : «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»; «Про державну допомогу сім'ям із дітьми»; «Про зайнятість населення» та інші.

Категорії справ:

- відмова у призначенні пенсії як військовослужбовцю;
- бездіяльність уповноважених органів щодо надання пільг військовослужбовцям та членам їх сімей;
- спори щодо призначення пенсій членам сім'ї загиблого чи померлого військовослужбовця.

Однією з сторін спору даної категорії є військовослужбовець, а у випадку його смерті чи загибелі – члени його сім'ї.

До суду також можуть звернутися члени сімей військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які загинули чи помер-

ли під час проходження військової служби (зборів), проходження служби у резерві внаслідок вчинення ними злочину чи адміністративного правопорушення, або якщо загибель (смерть) військовослужбовця, військовозобов'язаного чи резервіста сталася внаслідок вчинення ними дій у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння, чи є наслідком навмисного заподіяння собі військовослужбовцем, військовозобов'язаним чи резервістом тілесного ушкодження/

Другою стороною спорів даної категорії є органи соціального захисту.

Впорядковуючи питання адміністративної юрисдикції і підсудності адміністративних справ, законодавець пунктом 4 ч. 1 ст. 18 КАС України визначив, що місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацевдатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг.

Щодо предметної підсудності, то місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацевдатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг.

Адміністративний позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого КАС України або іншими законами.

Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не вста-

новлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення передбачених законом вимог. КАС України та іншими законами можуть також встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень.

Для звернення до адміністративного суду щодо оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів, встановлюється місячний строк.

Кожна особа має право в порядку, встановленому КАС України, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси.

Позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції.

Адміністративний позов у сфері правовідносин у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування може містити вимоги про:

- 1) скасування або визнання нечинним рішення відповідача – суб'єкта владних повноважень повністю чи окремих його положень;
- 2) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії;
- 3) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій;
- 4) стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю;
- 5) виконання зупиненої чи невчиненої дії;

На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються позовні вимоги, позивач надає докази, а в разі неможливості – зазначає докази, які не може самостійно надати, із зазначенням причин неможливості подання таких доказів.

До позовної заяви додаються її копії та копії всіх документів, що приєднуються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб, крім випадків подання адміністративного позову суб'єктом владних повноважень. Суб'єкт владних повноважень при поданні адміністративного позову зобов'язаний додати до позовної заяви доказ

надіслання рекомендованим листом з повідомленням про вручення відповідачу і третім особам копії позовної заяви та доданих до неї документів. До позовної заяви додається також документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати.

При поданні позовної заяви до неї повинна додаватися квитанція про сплату судового збору.

При здійсненні судового розгляду справ у сфері соціального захисту інвалідів кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення.

Якщо особа, яка бере участь у справі, не може самостійно надати докази, то вона повинна зазначити причини, через які ці докази не можуть бути надані, та повідомити, де вони знаходяться чи можуть знаходитися. Суд сприяє в реалізації цього обов'язку і витребує необхідні докази. Про витребування доказів або про відмову у витребуванні доказів суд постановляє ухвалу.

Суб'єкт владних повноважень повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі. У разі невиконання цього обов'язку суд витребує названі документи та матеріали.

Постанова або ухвала суду першої інстанції, якщо інше не встановлено КАС, набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, встановленого КАС, якщо таку скаргу не було подано.

У разі подання апеляційної скарги судові рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті апеляційного провадження або набрання законної сили рішенням за наслідками апеляційного провадження.

Строк апеляційного оскарження складає 10 днів.

Постанова або ухвала суду апеляційної чи касаційної інстанції за наслідками перегляду, набирають законної сили з моменту проголошення, а якщо їх було прийнято за наслідками розгляду у письмовому провадженні, – через п'ять днів після направлення їх копій особам, які беруть участь у справі.

Строк касаційного оскарження складає 20 днів.

Питання, пов'язані із зверненням судового рішення до виконання, вирішує місцевий суд, який розглянув справу.

За кожним судовим рішенням, яке набрало законної сили, за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, чи прокурора, який здій-

снював у цій справі представництво інтересів громадянина або держави в суді, видається один виконавчий лист.

Виконавчий лист має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України «Про виконавче провадження».

Практичні завдання для самостійної роботи

Задача 1.

24 листопада 2010 року Корнійчук звернувся до суду з вище значеним позовом, в якому просить поновити його порушене право і встановити йому статус учасника бойових дій ГУМВС України в Харківській області, посилаючись на те, що він 25.11.2008 року з заявою звернувся до комісії про визнання його учасником бойових дій, але листом від 08.12.2008 року комісія йому у визнанні учасником бойових дій відмовила.

Корнійчук вважає висновок комісії безпідставним, оскільки він у період навчання в Харківському вищому військовому училищі тилу МВС СРСР по рішенням Уряду СРСР і розпорядженням начальника ВВ МВС СРСР від 11.06.1988 року № 987, 14.09.1988 року, 08.06.1989 року № 1455, а також наказу 08.06.1989 року № 136 був направлений в службове відрядження в райони надзвичайного стану Азербайджанській та Армянській РСР, а також прилежних районів, де проходив службу у складі воєнної оперативної групи внутрішніх військ МВС СРСР в 1988-1989 роках. Під час проходження служби виконував завдання з охорони територіальної оборони населених пунктів, перевірки транспортних засобів, супроводжував та охороняв від озброєних нападів переміщення біженців. Службові завдання ним виконувалися тільки в бойовій екіпіровці (бронежилет, сталевий шолом) зі штатною зброєю – автоматом і штик – ножом. Також брав участь у військових операціях з використанням бронетехніки по виявленню і знищенню незаконних військових формувань, перевірки приміщень та інших місць зберігання вогнепальної і холодної зброї, боєприпасів, вибухівки. Враховуючи викладене, просить визнати його учасником бойових дій.

Чи обґрунтованою є вимога позивача? Яке рішення повинен прийняти суд?

Задача 2.

03.06.2010 року Шатілов звернувся до суду з позовом до Головного управління Пенсійного фонду України в Київській області в якому просив визнати дії Головного управління Пенсійного фонду України в Київській області про відмову у перерахунку пенсії йому у зв'язку з збільшенням грошового забезпечення відповідним категоріям військовослужбовців протиправними, та зобов'язати відповідача провести перерахунок належної пенсії з урахуванням підвищення граничного розміру премії, обрахованої відповідно до вимог, встановлених Наказом Міністерства оборони України від 14 квітня 2007 року №175 з 01 квітня 2007 року по 31 грудня 2007 року.

В обґрунтування позову зазначив, що є пенсіонером Міністерства оборони України. ч. 3 ст. 63 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб», передбачено обов'язкове здійснення перерахунку усіх призначених пенсій у зв'язку зі зміною розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення відповідним категоріям військовослужбовців, або у зв'язку з введенням для них нових щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвишень) та премій.

Відповідно до постанови КМУ №594 від 28.03.2007 року Міністерству оборони України дозволено здійснювати преміювання військовослужбовців понад встановлені законодавством розміри премії. На підставі вказаної постанови Міністерством оборони України видано наказ №175 від 14.04.2007 року «Про встановлення граничних розмірів премії військовослужбовцям ЗС України».

Отже, позивач вважає, що він з 01.04.2007 року має право на перерахунок пенсії відповідно до ч. 3 ст. 63 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб», у зв'язку з чим звернувся до Головного управління Пенсійного фонду України в Київській області, але відповідач йому відмовив у зазначених перерахунках.

Чи обґрунтованою є вимога позивача? Яке рішення повинен прийняти суд?

Задача 3.

Ковальов 31 березня 2010 року звернувся в суд з позовом до Головного управління Пенсійного фонду України в Полтавській області, Полтавського обласного військового комісаріату про зобов'язання здійснити перерахунок пенсії та виплатити недоплачену пенсію.

В поданій до суду заяві посилався на те, що проходив військово-службу, звільнений в 2007 році з посади заступника начальника Полтавського військового інституту зв'язку з гуманітарних питань. Отримує пенсію за вислугу років. Відповідно до наказу Міністра оборони України № 377 від 28.07.2008 року розмір посадових окладів викладачів вищих військових навчальних закладів був змінений в бік збільшення та з 01.08.2008 року встановлений в розмірі 1900 грн.

Вважає, що з 01.09.2008 року виникли підстави для перерахування розміру його пенсії, але Головне управління Пенсійного фонду в Полтавській області зазначений перерахунок не провело.

Просив суд зобов'язати Полтавський обласний військовий комісаріат надати до Головного управління Пенсійного фонду України в Полтавській області довідку про розмір його грошового забезпечення, враховуючи з 01.09.2008 року посадовий оклад у розмірі 1900 грн. Також просив суд зобов'язати Головне управління Пенсійного фонду України в Полтавській області прийняти зазначену довідку та провести перерахунок призначеної пенсії, виходячи з розміру грошового забезпечення, визначеного Полтавським обласним військовим комісаріатом станом на 01.09.2008 року.

Представник Головного управління Пенсійного фонду України в Полтавській області в судовому засіданні проти позову заперечив та послався на відсутність правових підстав для перерахування пенсії позивачу. Вважає, що перерахунок раніше призначених пенсій може проводитися лише в разі прийняття рішення Кабінетом Міністрів України про зміну розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення для відповідних категорій військовослужбовців. Кабінетом Міністрів не приймалося такого рішення. Наказ Міністра оборони України не є підставою для перерахунку пенсії позивача в контексті Порядку проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», затвердженого постановою КМУ від 13.02.2008 року №45. Тому, просив в задоволенні позову відмовити.

Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення повинен прийняти суд?

Задача 4.

Серов звернувся до суду із заявою про встановлення факту належності правовстановлюючих документів. Свої вимоги він мотивував тим, що у витязі з наказу Командира військами протиповітряної

оборони по особовому складу № 02-ПМ від 27 січня 1993 року, у довідці про розрахунок вислуги років військовослужбовця на пенсію та в заяві про призначення пенсії зазначена неправильно дата народження заявника. У зв'язку з чим вказаний факт перешкоджає заявникові оформити пенсію.

На підставі яких доказів суд повинен встановити факт належності правовстановлюючих документів?

ТЕМА 11.

СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПОРІВ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІЙНИ

План практичного заняття:

1. *Причини виникнення спорів щодо соціального захисту дітей війни.*
2. *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів щодо соціального захисту дітей війни.*
3. *Категорії справ.*
4. *Сторони та учасники спорів щодо соціального захисту дітей війни.*
5. *Підвідомчість та підсудність справ щодо соціального захисту дітей війни. Строки звернення до суду.*
6. *Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
7. *Особливості доказування у справах, що виникають з правовідносин щодо соціального захисту дітей війни.*
8. *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
9. *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Методичні рекомендації

Як показав аналіз судової практики, основною причиною виникнення спорів є недосконалість законодавчого регулювання соціального захисту осіб, зокрема, складнощі у визначенні пріоритетності закону, який підлягає застосуванню до спірних правовідносин у зв'язку з поширенням на них дії нормативних актів однакової юридичної сили.

Органи Пенсійного фонду України та органи праці та соціального захисту населення здійснювали виплату допомоги, підвищення до пенсії у розмірах, встановлених законами про Державний бюджет на відповідні роки. Посилаючись на відповідність своїх дій цим законам, відсутність коштів для здійснення виплат у розмірах, передбачених законами України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про жертви нацистських переслідувань», «Про соціальний захист дітей війни», невизначеність величини для здійснення розрахунків підвищення до пенсії тощо, відмовляли ве-

теранам війни, дітям війни, жертвам нацистських переслідувань у виплаті допомоги, підвищення до пенсії у розмірах, визначених зазначеними законами, що і стало причиною численних звернень цих осіб до судів із позовами про визнання дій зазначених органів незаконними та стягнення недоплачених сум допомоги, підвищення до пенсії тощо.

Основною нормативною базою, що регулює питання соціального захисту дітей війни, ветеранів війни, жертв нацистських переслідувань, є Конституція України від 28.06.1996 N 254к/96-ВР, закони України від 18.11.2004 № 2195-IV «Про соціальний захист дітей війни», від 22.10.1993 N 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», від 23.03.2000 N 1584-III «Про жертви нацистських переслідувань», інші акти міжнародного та національного законодавства.

Зазначеними законами передбачено ряд пільг, допомоги та гарантій особам, на яких поширюється їх дія, зокрема, визначено розміри виплати щорічної одноразової грошової допомоги до 9 травня, щомісячного підвищення до пенсії.

Законами про Державний бюджет України протягом 2006-2008 років до зазначених актів вносилися зміни, якими зупинялася дія окремих норм щодо цих виплат та встановлювалися інші, менші від визначених указаними законами, розміри.

У 2007 та 2008 роках відповідно до рішень Конституційного Суду України від 09.07.2007 N 6-рп/2007 у справі про соціальні гарантії громадян та 22.05.2008 N 10-рп/2008 у справі щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України окремі зміни, внесені законами про Державний бюджет на відповідні роки, визнано такими, що не відповідають Конституції України.

Найбільш поширеними у судовій практиці були спори, у яких вирішувалися питання соціального забезпечення дітей війни, ветеранів війни, жертв нацистських переслідувань щодо:

- підвищення розміру пенсії або щомісячного грошового утримання чи державної соціальної допомоги, що виплачується замість пенсії.

Характеризуючи суб'єктний склад учасників судового процесу, слід зазначити, що позивачами у справах досліджуваної категорії виступають ветерани війни, діти війни, жертви нацистських переслідувань.

Належним відповідачем у зазначеній категорії справ буде суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесено розв'язання питань, заявлених у позові та вирішених судом.

Предметну підсудність справ досліджуваної категорії було змінено згідно із Законом України від 25.12.2008 N 808-VI «Про внесення змін до статті 18 Кодексу адміністративного судочинства України щодо предметної підсудності адміністративних справ місцевим загальним судам як адміністративним судам», який набрав чинності 14.01.2009.

Цим Законом частину першу статті 18 Кодексу адміністративного судочинства України доповнено пунктом третім, відповідно до якого усі адміністративні справи у спорах фізичних осіб із суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням та інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг підсудні місцевим загальним судам як адміністративним судам.

Зі змісту зазначеної норми вбачається, що такі справи підсудні місцевим загальним судам як адміністративним судам незалежно від статусу відповідача. Залучення органів державної влади до участі у справах не змінює їх предметної підсудності.

З огляду на те, що такі спори стосуються інтересів конкретних осіб, вони підлягають оскарженню до адміністративного суду за місцем проживання (перебування, знаходження) позивача (частина друга статті 19 Кодексу адміністративного судочинства України).

Крім цього, судам слід звернути увагу на те, що за загальним правилом, установленим статтею 23 зазначеного Кодексу, усі адміністративні справи в суді першої інстанції розглядаються і вирішуються суддею одноособово, незважаючи на наявність як відповідача центральних органів державної влади та клопотання позивача.

Адміністративний позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого КАС України або іншими законами.

Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення передбачених законом вимог. КАС України та іншими законами можуть також встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень.

Для звернення до адміністративного суду щодо оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів, встановлюється місячний строк.

Кожна особа має право в порядку, встановленому КАС України, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси.

Позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції.

Адміністративний позов у сфері правовідносин у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування може містити вимоги про:

- 1) скасування або визнання нечинним рішення відповідача – суб'єкта владних повноважень повністю чи окремих його положень;
- 2) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії;
- 3) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій;
- 4) стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю;
- 5) виконання зупиненої чи невчиненої дії;

На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються позовні вимоги, позивач надає докази, а в разі неможливості – зазначає докази, які не може самостійно надати, із зазначенням причин неможливості подання таких доказів.

До позовної заяви додаються її копії та копії всіх документів, що приєднуються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб, крім випадків подання адміністративного позову суб'єктом

владних повноважень. Суб'єкт владних повноважень при поданні адміністративного позову зобов'язаний додати до позовної заяви доказ надіслання рекомендованим листом з повідомленням про вручення відповідачу і третім особам копії позовної заяви та доданих до неї документів. До позовної заяви додається також документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати.

При поданні позовної заяви до неї повинна додаватися квитанція про сплату судового збору.

При здійсненні судового розгляду справ у сфері соціального захисту інвалідів кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення.

Якщо особа, яка бере участь у справі, не може самостійно надати докази, то вона повинна зазначити причини, через які ці докази не можуть бути надані, та повідомити, де вони знаходяться чи можуть знаходитися. Суд сприяє в реалізації цього обов'язку і витребує необхідні докази. Про витребування доказів або про відмову у витребуванні доказів суд постановляє ухвалу.

Суб'єкт владних повноважень повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі. У разі невиконання цього обов'язку суд витребує названі документи та матеріали.

Постанова або ухвала суду першої інстанції, якщо інше не встановлено КАС, набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, встановленого КАС, якщо таку скаргу не було подано.

У разі подання апеляційної скарги судові рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті апеляційного провадження або набрання законної сили рішенням за наслідками апеляційного провадження.

Строк апеляційного оскарження складає 10 днів.

Постанова або ухвала суду апеляційної чи касаційної інстанції за наслідками перегляду, набирають законної сили з моменту проголошення, а якщо їх було прийнято за наслідками розгляду у письмовому провадженні, – через п'ять днів після направлення їх копій особам, які беруть участь у справі.

Строк касаційного оскарження складає 20 днів.

Питання, пов'язані із зверненням судового рішення до виконання, вирішує місцевий суд, який розглянув справу.

За кожним судовим рішенням, яке набрало законної сили, за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, чи прокурора, який здійснював у цій справі представництво інтересів громадянина або держави в суді, видається один виконавчий лист.

Виконавчий лист має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України «Про виконавче провадження».

Практичні завдання для самостійної роботи

Задача 1.

Логінов у 2007 р. звернувся в суд з позовом до Управління Пенсійного фонду України в місті Тернопіль про стягнення недоплатеної щомісячної державної соціальної допомоги дітям війни,

Позивач вказав, що належить до категорії діти війни, має право на надбавку до пенсії дітям війни починаючи з 01 січня 2006, але не отримував її у відповідному до встановленого законом розмірі. Просить зобов'язати УПФ України в м. Тернопіль нарахувати та виплатити на його користь суму недоплатеної державної допомоги відповідно до Закону України «Про соціальний захист дітей війни» за 2007-2009 роки.

Представник відповідача надав письмові заперечення та просив відмовити у задоволенні позову у повному обсязі, застосувати при розгляді справи трирічний строк позовної давності, звільнити УПФ від сплати судових витрат та покласти їх на державу.

Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення повинен прийняти суд?

Задача 2.

Комунальне підприємство «Житлосервіс» звернулось до суду з позовом до гр. Комарова про стягнення заборгованості. Позивач пояснив, що відповідач є абонентом за адресою квартири № 2 загальною площею 52,8 кв.м. в будинку по вул. Приморській в м. Маріуполь, на якого не розповсюджуються пільги дитини війни щодо оплати послуг з утримання будинку і прибудинкової території. З урахуванням вказаного просить стягнути заборгованість 1420,83 грн. Вважає неможливим застосування пільги.

Відповідач проти позовних вимог заперечував, пояснив, що заборгованість складається з розміру пільги, яка визначена ст. 5 Закону України «Про соціальний захист дітей війни».

Яке рішення повинен прийняти суд?

ТЕМА 12.

СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПОРІВ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ БІЖЕНЦІВ ТА ОСІБ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ДОДАТКОВОГО АБО ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ

План практичного заняття:

1. *Причини виникнення спорів щодо соціального захисту біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.*
2. *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів щодо соціального захисту біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.*
3. *Категорії справ.*
4. *Сторони та учасники спорів щодо соціального захисту біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.*
5. *Підвідомчість та підсудність справ щодо соціального захисту дітей війни. Строки звернення до суду.*
6. *Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
7. *Особливості доказування у справах, що виникають з правовідносин щодо соціального захисту біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.*
8. *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
9. *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Методичні рекомендації

Причинами спорів у сфері соціального захисту біженців та осіб, які потребують додаткового чи тимчасового захисту (далі – біженців) є необізнаність даних осіб з нормами законодавства України у сфері їх соціального захисту, психологічний тиск обставин на біженців, обмеженість фінансових ресурсів біженців та України, що спричинює диспропорцію у очікуваннях та можливостях.

Вирішуючи спори щодо статусу біженця, особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, спори щодо добровільного повернення, примусового повернення, примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та щодо їх перебування

в Україні, суди повинні керуватися положеннями Конституції України, чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, серед яких: Статут Організації Об'єднаних Націй 1945 року, Конвенція про статус біженців 1951 року та Протокол щодо статусу біженців 1967 року, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року, Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 року, Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1952 року, Протокол N 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї, Протокол N 7 до Конвенції про захист прав і основоположних свобод, Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 року, Європейська Конвенція про здійснення прав дітей 1996 року, Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, міжнародні договори України про видачу правопорушників, правову допомогу в кримінальних справах та реадмісію осіб, а також законами України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», «Про громадянство України», «Про імміграцію», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», «Про протидію торгівлі людьми», Концепцією державної міграційної політики, схваленою Указом Президента України від 30 травня 2011 року N 622/2011, постановою Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2012 року N 70 «Провнесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 року N 1110 (Про затвердження Типового положення про пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні)», наказом Міністерства внутрішніх справ України від 7 вересня 2011 року N 649 «Про затвердження Правил розгляду заяв та оформлення документів, необхідних для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, втрату і позбавлення статусу біженця та додаткового захисту і скасування рішення про визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту» та іншими нормативно-правовими актами, виданими на їх виконання.

Основною категорією справ є справи щодо надання відповідного статусу.

Відповідно до Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» іноземець або особа без громадянства можуть вступати у відносини, пов'язані зі статусом біженця, зокрема, із такими суб'єктами владних повноважень:

- спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України, – Державною міграційною службою України;
- Адміністрацією Державної прикордонної служби України та органами державної прикордонної служби;
- органами Служби безпеки України та її органами на місцях (далі – органи Служби безпеки України);
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах трудових відносин, соціального захисту населення Міністерством соціальної політики України, Міністерством соціальної політики Автономної Республіки Крим, відповідними управліннями та відділами у структурі місцевих державних адміністрацій, а також підпорядкованими їм органами;
- Міністерством закордонних справ України, закордонними дипломатичними установами України;
- центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я – Міністерством охорони здоров'я України;
- центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти – Міністерством освіти і науки України;
- органами опіки та піклування – районними, районними у містах Києві та Севастополі державними адміністраціями, виконавчими органами міських, районних у містах, сільських, селищних рад.

Впорядковуючи питання адміністративної юрисдикції і підсудності адміністративних справ, законодавець пунктом 4 ч. 1 ст. 18 КАС України визначив, що місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчис-

лення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг.

Щодо предметної підсудності, то місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг.

Адміністративний позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого КАС України або іншими законами.

Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення передбачених законом вимог. КАС України та іншими законами можуть також встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень.

Для звернення до адміністративного суду щодо оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів, встановлюється місячний строк.

Кожна особа має право в порядку, встановленому КАС України, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси.

Позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції.

Адміністративний позов може містити вимоги про:

- 1) скасування або визнання нечинним рішення відповідача – суб'єкта владних повноважень повністю чи окремих його положень;
- 2) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії;
- 3) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій;
- 4) стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю;
- 5) виконання зупиненої чи невчиненої дії;

На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються позовні вимоги, позивач надає докази, а в разі неможливості – зазначає докази, які не може самотійно надати, із зазначенням причин неможливості подання таких доказів.

До позовної заяви додаються її копії та копії всіх документів, що приєднуються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб, крім випадків подання адміністративного позову суб'єктом владних повноважень. Суб'єкт владних повноважень при поданні адміністративного позову зобов'язаний додати до позовної заяви доказ надіслання рекомендованим листом з повідомленням про вручення відповідачу і третім особам копії позовної заяви та доданих до неї документів. До позовної заяви додається також документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати.

При поданні позовної заяви до неї повинна додаватися квитанція про сплату судового збору.

При здійсненні судового розгляду справ у сфері соціального захисту інвалідів кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення.

Якщо особа, яка бере участь у справі, не може самотійно надати докази, то вона повинна зазначити причини, через які ці докази не можуть бути надані, та повідомити, де вони знаходяться чи можуть знаходитися. Суд сприяє в реалізації цього обов'язку і витребує необхідні докази. Про витребування доказів або про відмову у витребуванні доказів суд постановляє ухвалу.

Суб'єкт владних повноважень повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як до-

кази у справі. У разі невиконання цього обов'язку суд витребує названі документи та матеріали.

Постанова або ухвала суду першої інстанції, якщо інше не встановлено КАС, набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, встановленого КАС, якщо таку скаргу не було подано.

У разі подання апеляційної скарги судові рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті апеляційного провадження або набрання законної сили рішенням за наслідками апеляційного провадження.

Строк апеляційного оскарження складає 10 днів.

Постанова або ухвала суду апеляційної чи касаційної інстанції за наслідками перегляду, набирають законної сили з моменту проголошення, а якщо їх було прийнято за наслідками розгляду у письмовому провадженні, – через п'ять днів після направлення їх копій особам, які беруть участь у справі.

Строк касаційного оскарження складає 20 днів.

Питання, пов'язані із зверненням судового рішення до виконання, вирішує місцевий суд, який розглянув справу.

За кожним судовим рішенням, яке набрало законної сили, за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, чи прокурора, який здійснював у цій справі представництво інтересів громадянина або держави в суді, видається один виконавчий лист.

Виконавчий лист має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України «Про виконавче провадження».

Практичні завдання для самостійної роботи

Задача 1.

Громадянин Малі звернувся за захистом в Україні для отримання статусу біженця. У виданій довідці було допущено помилку при перекладі його прізвища: замість правильного написання «Jalie» вказана невірна транслітерація з англійської мови – «Galie». В інших документах, виданих заявникові на його ім'я в Україні, вказаний вірний переклад його прізвища. В той же час у виправленні зазначеної помилки у довідці про звернення за захистом в Україні заявникові було відмовлено.

Заявник звернувся до суду з заявою, якою просить встановити факт, що має юридичне значення, а саме, що довідка про звернення за захистом в Україні №0000830 від 23.07.2012 р. на ім'я Galie належить заявнику Jalie.

Яке рішення повинен прийняти суд за наслідками розгляду даної заяви?

Задача 2.

Миронов є громадянином України, постійно проживає в м. Миргород разом з дружиною. У січні місяці 2013 року з Афганістану до України прибув без супроводу дорослого неповнолітній Абилхадиров. Неповнолітній пояснив, що його було викрадено талібами з метою отримання викупу, після смерті батька таліби його відпустили, і мати вирішила відправити сина до України. Миронов є рідним дядьком Абилхадирова, тому він виконує обов'язки піклувальника стосовно неповнолітнього, матеріально його утримує.

У березні 2014 року Миронов звернувся в інтересах Абилхадирова до управління міграційної служби з заявою про надання статусу біженця. Як вбачається з листа управління міграційної служби 23.11.2013 року розпочата процедура розгляду заяви та підготовка особової справи для прийняття остаточного рішення Держкомітетом України у справах національностей та релігій.

З метою надання соціального захисту неповнолітній особі Миронов звернувся до суду з заявою про призначення його піклувальником неповнолітнього племінника.

Яке рішення повинен прийняти суд за наслідками розгляду даної заяви?

ТЕМА 13.

СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПОРІВ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СІМЕЙ З ДІТЬМИ

План практичного заняття:

1. *Причини виникнення спорів щодо соціального захисту сімей з дітьми.*
2. *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів щодо соціального захисту сімей з дітьми.*
3. *Категорії справ.*
4. *Сторони та учасники спорів щодо соціального захисту сімей з дітьми.*
5. *Підвідомчість та підсудність справ щодо соціального захисту сімей з дітьми. Строки звернення до суду.*
6. *Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
7. *Особливості доказування у справах, що виникають з правовідносин щодо соціального захисту сімей з дітьми.*
8. *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*

Методичні рекомендації

У сфері соціального забезпечення сімей з дітьми варто виділити такі причини та умови спору:

1. недостатня обізнаність сімей з дітьми, зі своїми правами та обов'язками;
2. психологічні чинники, які пов'язані з тим, що різні особи по-різному реагують на стресову ситуацію;
3. низький рівень правової культури осіб, неюридичних спеціалістів, який не дозволяє їм вірно розуміти нормативно-правові акти, що регламентують відповідні правовідносини;
4. відсутність альтернативних джерел для задоволення своїх матеріальних потреб;
5. недоліки законодавчої техніки: недосконалість мови викладення правових норм, що призводить до змішування понять; іноді протиріччя можуть бути не лише в різних актах, але й в нормах одного і того ж нормативного акту тощо;

6. «розкиданість» правових норм, які покликані регламентувати правовідносини з пенсійного забезпечення, велика кількість нормативно-правових актів, які містять такі норми;
7. дефіцит державного бюджету;
8. зловживання з боку посадових осіб органів соціального захисту своїми службовими повноваженнями;
9. стрімка динаміка змін у законодавстві у сфері соціального захисту сімей з дітьми;
10. відсутність дієвого механізму реалізації рішень Конституційного Суду України, що визнають неконституційними окремі зміни, що були внесені до законодавства, що призводить до функціонування норм, які визнані такими, що суперечать Конституції України.

В зазначених правовідносинах застосуванню підлягають такі нормативно-правові акти: Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів», Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», Закон України «Про охорону дитинства», Закон України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ», Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», Сімейний кодекс України та ін.

Категорії справ:

- справи щодо призначення та виплати соціальних допомог (при народженні дитини, по догляду за дитиною, малозабезпеченим сім'ям, на дітей самотніми матеріями тощо);
- справи щодо надання соціальних послуг;
- справи щодо невідповідності рівня допомог прожитковому мінімуму;
- справи щодо призначення допомоги при народженні дитини та по догляду за дитиною застрахованим особам;
- справи щодо надання соціальних пільг.

Сторонами спорів даної категорії є сім'я з дітьми в особі уповноваженого члена родини, а також органи соціального захисту.

Впорядковуючи питання адміністративної юрисдикції і підсудності адміністративних справ, законодавець пунктом 4 ч. 1 ст. 18

КАС України визначив, що місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг.

Щодо предметної підсудності, то місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг.

Адміністративний позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого КАС України або іншими законами.

Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення передбачених законом вимог. КАС України та іншими законами можуть також встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень.

Для звернення до адміністративного суду щодо оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів, встановлюється місячний строк.

Кожна особа має право в порядку, встановленому КАС України, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси.

Позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції.

Адміністративний позов у сфері правовідносин у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування може містити вимоги про:

- 1) скасування або визнання не чинним рішення відповідача – суб'єкта владних повноважень повністю чи окремих його положень;
- 2) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії;
- 3) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій;
- 4) стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю;
- 5) виконання зупиненої чи не вчиненої дії;

На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються позовні вимоги, позивач надає докази, а в разі неможливості – зазначає докази, які не може самостійно надати, із зазначенням причин неможливості подання таких доказів.

До позовної заяви додаються її копії та копії всіх документів, що приєднуються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб, крім випадків подання адміністративного позову суб'єктом владних повноважень. Суб'єкт владних повноважень при поданні адміністративного позову зобов'язаний додати до позовної заяви доказ надіслання рекомендованим листом з повідомленням про вручення відповідачу і третім особам копії позовної заяви та доданих до неї документів. До позовної заяви додається також документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати.

При поданні позовної заяви до неї повинна додаватися квитанція про сплату судового збору.

При здійсненні судового розгляду справ у сфері соціального захисту інвалідів кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення.

Якщо особа, яка бере участь у справі, не може самостійно надати докази, то вона повинна зазначити причини, через які ці докази не можуть бути надані, та повідомити, де вони знаходяться чи можуть знаходитися. Суд сприяє в реалізації цього обов'язку і витребує

необхідні докази. Про витребування доказів або про відмову у витребуванні доказів суд постановляє ухвалу.

Суб'єкт владних повноважень повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі. У разі невиконання цього обов'язку суд витребує названі документи та матеріали.

Постанова або ухвала суду першої інстанції, якщо інше не встановлено КАС, набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, встановленого КАС, якщо таку скаргу не було подано.

У разі подання апеляційної скарги судові рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті апеляційного провадження або набрання законної сили рішенням за наслідками апеляційного провадження.

Строк апеляційного оскарження складає 10 днів.

Постанова або ухвала суду апеляційної чи касаційної інстанції за наслідками перегляду, набирають законної сили з моменту проголошення, а якщо їх було прийнято за наслідками розгляду у письмовому провадженні, – через п'ять днів після направлення їх копій особам, які беруть участь у справі.

Строк касаційного оскарження складає 20 днів.

Питання, пов'язані із зверненням судового рішення до виконання, вирішує місцевий суд, який розглянув справу.

За кожним судовим рішенням, яке набрало законної сили, за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, чи прокурора, який здійснивав у цій справі представництво інтересів громадянина або держави в суді, видається один виконавчий лист.

Виконавчий лист має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України «Про виконавче провадження».

Практичні завдання для самостійної роботи

Задача 1.

Петров звернувся до органів Пенсійного фонду про призначення допомоги по народженню дитини, оскільки є непрацюючим.

Чи правомірне звернення Петрова? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 2.

Петрук, як піклувальник звернувся до районного управління соціального захисту з приводу отримання соціальної допомоги на неповнолітніх дітей віком три, п'ять та десять років. Петруку було відмовлено, оскільки така допомога надається тільки на усиновлених дітей.

Чи дана відповідь є обґрунтованою?

Задача 3.

Князевій було відмовлено у призначенні допомоги по народженню дитини, оскільки вона звернулася лише через рік після народження дитини та на момент звернення за допомогою дитина знаходилась в інтернатній установі.

Чи правомірні дії органу соціального захисту

Задача 4.

У 2014 році Рижова звернулася до суду з приводу оскарження неправомірно нарахованих сум допомоги по догляду за дитиною до досягнення трирічного віку за 2011-2013 роки, мотивуючи тим, що розмір цієї допомоги має відповідати прожитковому мінімуму у відповідності до ст. 46 Конституції України.

Яке рішення має прийняти суд?

ТЕМА 15. СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПОРІВ В СФЕРІ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

План практичного заняття:

1. *Причини виникнення спорів в сфері надання медичної допомоги.*
2. *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів в сфері надання медичної допомоги.*
3. *Категорії справ.*
4. *Сторони та учасники спорів в сфері надання медичної допомоги.*
5. *Підвідомчість та підсудність справ щодо надання соціальних послуг. Строки звернення до суду.*
6. *Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
7. *Особливості доказування у справах, що виникають з правовідносин щодо надання медичної допомоги.*
8. *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
9. *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Методичні рекомендації

Причинами виникнення спорів у сфері надання медичної допомоги є:

- порушення прав пацієнта при наданні медичної допомоги;
- недостатня якість медичної допомоги;
- ненадання медичної допомоги;
- психологічні причини;
- зловживання службовим становищем.

Конституція України у ст. 49 гарантує право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Право людини на медичну допомогу закріплено також і в ст. 284 Цивільного кодексу України та в ст. 6 Основ законодавства України про охорону здоров'я, де передбачено право на кваліфіковану медико-санітарну допомогу як складову права на охорону здоров'я.

Досліджуване право знайшло своє відображення і у міжнародно-правових стандартах. Зокрема, ст. 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права передбачає право кожної люди-

ни на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я. Серед заходів, яких повинні вжити держави-учасниці цього Пакту для повного здійснення цього права, є створення умов, які б забезпечували всім медичну допомогу і медичний догляд у разі хвороби. Конвенція ООН про права дитини у ст. 24 закріплює право на користування найбільш досконалими послугами системи охорони здоров'я і засобами лікування хвороб та відновлення здоров'я. Для максимального повного забезпечення реалізації цього права одним із заходів передбачено забезпечення надання необхідної медичної допомоги і охорони здоров'я всіх дітей з приділенням першочергової уваги розвитку первинної медико-санітарної допомоги.

У ст. 13 Європейської соціальної хартії визначено право на соціальну і медичну допомогу. З метою забезпечення ефективного здійснення права на соціальну і медичну допомогу Хартія зобов'язує держави: 1) забезпечити, щоб кожна особа, яка опинилась без адекватних ресурсів і не здатна набути такі ресурси шляхом власних зусиль чи з інших джерел, зокрема з фондів соціального забезпечення, змогла б отримати необхідну допомогу на випадок хвороби; 2) забезпечити, щоб така допомога не призвела б до скорочення політичних і соціальних прав осіб, що її отримують; 3) передбачити, щоб кожен міг отримати через відповідні державні та приватні служби таку пораду і особисту допомогу, які необхідні, щоб запобігти, ліквідувати чи полегшити особисту чи сімейну потребу.

Категорії справ:

- порушення прав пацієнта при наданні медичної допомоги;
- недостатня якість медичної допомоги;
- ненадання медичної допомоги.

Сторонами спорів даної категорії є особа, яка має право на медичну допомогу, або пацієнт, а також лікувально-профілактичні заклади та особи, які мають ліцензію на надання медичної допомоги.

Спори щодо відшкодування моральної шкоди при ненаданні чи неналежному наданні медичної допомоги розглядаються у порядку цивільного судочинства.

Справи ж щодо незаконних дій суб'єктів владних повноважень належать до компетенції загальних місцевих судів як адміністративних.

Важливим фактом у справі судового способу захисту прав пацієнтів є збір і подання доказів. Доказами у справі, пов'язаній із надан-

ням медичної допомоги, є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Суд не бере до уваги докази, які одержані з порушенням порядку, встановленого законом. Кожна сторона (і пацієнт, і лікувальна установа) зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень. Доказуванню підлягають обставини, які мають значення для ухвалення рішення у справі і щодо яких у сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, виникає спір. Доказування не може ґрунтуватися на припущеннях (ст.ст. 57-60 ЦПК України).

Суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. Жоден доказ не має для суду наперед встановленого значення. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Результати оцінки доказів суд відображає в рішенні, в якому наводяться мотиви їх прийняття чи відмови у прийнятті (ст. 212 ЦПК України). Важливість останнього визначається досить частим дослідженням медичної документації в ході судових розглядів. Саме з медичних документів є можливість одержати відомості, що відображають процес лікування пацієнта, порядок призначення тих або інших процедур, ліків, стан здоров'я й скарги пацієнта на різних етапах лікування.

У випадках, коли в процесі розгляду справ виникають питання, що вимагають спеціальних знань у галузі медицини, суд вправі призначити експертизу.

Практичні завдання для самостійної роботи

Задача 1.

У пологовому будинку внаслідок спалаху гострої кишкової інфекції захворіло 37 дітей, двоє з яких померли.

Експертна комісія встановила грубі порушення санітарних норм та протиепідемічного режиму: порушення періодичності дезінфекції приміщення, його ремонту, часта відсутність гарячої води, а також приміщення для персоналу та окремого туалету в санпропускнику, надходження великої кількості породіль у зв'язку з одночасним за-

криттям двох сусідніх пологових будинків, порушення режиму годування дітей і інші недоліки. Все це в сукупності і стало причиною внутрішньолікарняної інфекції.

Розслідуванням встановлено неодноразове звернення головного лікаря в місцеві адміністративні органи з вимогою ремонту приміщення та попередженням про небезпеку внаслідок порушення санітаційного режиму.

На кого повинна бути покладена відповідальність за порушення санітаційного режиму? Яка відповідальність передбачена?

Задача 2.

Громадянин Тарасов, батько трьох дітей, після отримання в ДТП пошкоджень був доставлений в травматологічне відділення. Лікарі діагностували закриту черепно-мозкову травму та травму живота і вжили заходів до порятунку. Однак, хворий помер.

Як було встановлено на розтині трупа, що не були виявлені переломи ребер (оскільки не проводилася рентгенографія), та не була також виявлена травма шиї. Тому лікування не виявлялося достатнім у повному обсязі. Все це посилило важкий стан хворого і, на думку родичів, сприяло настанню смерті.

У чому конкретно в цій ситуації може бути звинувачений лікар? Ким і відносно кого вирішується питання про відшкодування заподіяної шкоди?

Задача 3.

Хворий Комаров 56-ти років після тривалої важкої хвороби на рак просив роз'яснити йому діагноз і прогноз. Консиліум встановив повну безнадійність лікування, але хворого не поінформували про діагноз, обнадіяли і пообіцяли полегшити його стан. Однак через тиждень хворий, пославшись на принизливе своє становище і нестихаючі болі, зажадав припинити лікування. Він повністю відмовився від лікування.

Чи мають право лікарі задовольнити його прохання? Чи має право хворий, перебуваючи в лікувальному закладі, відмовитися від лікування?

ТЕМА 16.

СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПОРІВ ЩОДО НАДАННЯ ПІЛЬГ

План практичного заняття:

1. *Причини виникнення спорів щодо надання пільг.*
2. *Нормативно-правові акти, що підлягають застосуванню при вирішенні спорів щодо надання пільг.*
3. *Категорії справ.*
4. *Сторони та учасники спорів щодо надання пільг.*
5. *Підвідомчість та підсудність справ щодо надання пільг. Строки звернення до суду.*
6. *Порядок подання позовної заяви до суду. Порядок обчислення судового збору та випадки звільнення від сплати.*
7. *Особливості доказування у справах, що виникають з правовідносин щодо надання пільг.*
8. *Ухвалення рішення за наслідками розгляду спору судом. Порядок оскарження рішення суду.*
9. *Виконання рішень суду за наслідками розгляду спору.*

Методичні рекомендації

У сфері пільгового забезпечення варто виділити такі причини та умови спору:

1. недостатня обізнаність особи, яка має право на пільгу зі своїми правами та обов'язками;
2. психологічні чинники, які пов'язані з тим, що різні особи по-різному реагують на стресову ситуацію;
3. низький рівень правової культури осіб, які мають право на пільги, неюридичних спеціальностей, який не дозволяє їм вірно розуміти нормативно-правові акти, що регламентують відповідні правовідносини;
4. відсутність альтернативних джерел для задоволення своїх матеріальних потреб;
5. недоліки законодавчої техніки: недосконалість мови викладення правових норм, що призводить до змішування понять; іноді протиріччя можуть бути не лише в різних актах, але й в нормах одного і того ж нормативного акту тощо;

6. «розкиданість» правових норм, які покликані регламентувати правовідносини з соціального забезпечення, велика кількість нормативно-правових актів, які містять такі норми;
7. дефіцит державного бюджету;
8. зловживання з боку посадових осіб відповідних органів своїми службовими повноваженнями;
9. відсутність дієвого механізму реалізації рішень Конституційного Суду України, що визнають неконституційними окремі зміни, що були внесені до законодавства, що призводить до функціонування норм, які визнані такими, що суперечать Конституції України;
10. приховування особами відомостей, які впливають на їх пільговий статус (у випадку якщо дана інформація може призвести до втрати права на пільгу).

Для даної категорії спорів характерним є значна кількість нормативно-правових актів якими передбачено права на отримання пільг, серед яких закони України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р., «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 р., «Про дошкільну освіту» від 11 липня 2001 р., постанови Кабінету Міністрів України «Про невідкладні питання діяльності дошкільних та інтернатних навчальних закладів» від 26 серпня 2002 р. № 1243, «Про організацію харчування окремих категорій учнів у загально-освітніх навчальних закладах» від 19 червня 2002 р. № 856 та багато інших.

Категорії справ:

- щодо скасування соціальних пільг;
- щодо відмови у наданні соціальних пільг;
- щодо надання відповідного правового статусу, що дає право на отримання відповідних соціальних пільг.

Соціальні пільги як вид соціального захисту – це урегульоване законодавством повне або часткове звільнення від виконання певних обов'язків або надання додаткових прав, що зумовлено їх особливим статусом.

Соціальні пільги є одним з видів соціального захисту населення, масове запровадження якого почалося за радянських часів, та спрямоване на вирішення двох принципово різних завдань: по-перше, надання привілеїв окремим категоріям громадян, які влада прагне виділити із загальної сукупності (як правило, це професійні пільги

та пільги за особливі заслуги перед Батьківщиною), по-друге, здійснення додаткової підтримки соціально вразливих верств населення (пільги за соціальною ознакою). Тому першою групою сторін спорів щодо надання соціальних пільг є фізичні особи, які мають право на соціальну пільгу у зв'язку з родом їх трудової діяльності, за особливі заслуги перед Батьківщиною, а також за соціальною ознакою.

Оскільки в Україні відсутній орган, до компетенції якого відносилося б лише надання соціальних пільг, то спори даної категорії можуть виникати між фізичними особами, з однієї сторони, та підприємствами, установами, організаціями, які серед іншого здійснюють надання соціальних послуг.

Впорядковуючи питання адміністративної юрисдикції і підсудності адміністративних справ, законодавець пунктом 4 ч. 1 ст. 18 КАС України визначив, що місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг.

Щодо предметної підсудності, то місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні усі адміністративні справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг.

Адміністративний позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого КАС України або іншими законами.

Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не вста-

новлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення передбачених законом вимог. КАС України та іншими законами можуть також встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень.

Для звернення до адміністративного суду щодо оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів, встановлюється місячний строк.

Кожна особа має право в порядку, встановленому КАС України, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси.

Позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції.

Адміністративний позов у сфері правовідносин у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування може містити вимоги про:

- 1) скасування або визнання не чинним рішення відповідача – суб'єкта владних повноважень повністю чи окремих його положень;
- 2) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії;
- 3) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій;
- 4) стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю;
- 5) виконання зупиненої чи не вчиненої дії;

На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються позовні вимоги, позивач надає докази, а в разі неможливості – зазначає докази, які не може самотійно надати, із зазначенням причин неможливості подання таких доказів.

До позовної заяви додаються її копії та копії всіх документів, що приєднуються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб, крім випадків подання адміністративного позову суб'єктом владних повноважень. Суб'єкт владних повноважень при поданні адміністративного позову зобов'язаний додати до позовної заяви доказ

надіслання рекомендованим листом з повідомленням про вручення відповідачу і третім особам копії позовної заяви та доданих до неї документів. До позовної заяви додається також документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати.

При поданні позовної заяви до неї повинна додаватися квитанція про сплату судового збору.

При здійсненні судового розгляду справ у сфері соціального захисту інвалідів кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення.

Якщо особа, яка бере участь у справі, не може самостійно надати докази, то вона повинна зазначити причини, через які ці докази не можуть бути надані, та повідомити, де вони знаходяться чи можуть знаходитися. Суд сприяє в реалізації цього обов'язку і витребує необхідні докази. Про витребування доказів або про відмову у витребуванні доказів суд постановляє ухвалу.

Суб'єкт владних повноважень повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі. У разі невиконання цього обов'язку суд витребує названі документи та матеріали.

Постанова або ухвала суду першої інстанції, якщо інше не встановлено КАС, набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, встановленого КАС, якщо таку скаргу не було подано.

У разі подання апеляційної скарги судові рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті апеляційного провадження або набрання законної сили рішенням за наслідками апеляційного провадження.

Строк апеляційного оскарження складає 10 днів.

Постанова або ухвала суду апеляційної чи касаційної інстанції за наслідками перегляду, набирають законної сили з моменту проголошення, а якщо їх було прийнято за наслідками розгляду у письмовому провадженні, – через п'ять днів після направлення їх копій особам, які беруть участь у справі.

Строк касаційного оскарження складає 20 днів.

Питання, пов'язані із зверненням судового рішення до виконання, вирішує місцевий суд, який розглянув справу.

За кожним судовим рішенням, яке набрало законної сили, за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, чи прокурора, який здій-

снював у цій справі представництво інтересів громадянина або держави в суді, видається один виконавчий лист.

Виконавчий лист має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України «Про виконавче провадження».

Практичні завдання для самостійної роботи

Задача 1.

Публічне акціонерне товариство «Полтавагаз» звернулось до суду з позовом до гр. Лисенко про стягнення заборгованості за послуги з газопостачання з тих підстав, що останній не в повному обсязі сплачував за надані послуги з газопостачання, в зв'язку з чим у нього станом на 01.09.2013 року виникла заборгованість у розмірі 1412,59 грн., яку позивач просив стягнути з відповідача, а також понесені судові витрати.

У судовому засіданні представник позивача пояснив, що відповідачу до 2001 року та з 2007 року надавалась та надається пільга з оплати послуг з газопостачання як працівнику та пенсіонеру МВС України. З 2001 року по 2007 рік така пільга не надавалась, і Лисенко мав сплачувати повну вартість послуг з газопостачання. Натомість, відповідач в цей період сплачував вартість послуг в розмірі 50%, в зв'язку з чим виникла заборгованість у розмірі 1412,59 грн.

Відповідач позовні вимоги не визнав та пояснив, що він з 1994 року по 26 грудня 2006 року був працівником МВС України, а з 26.12.2006 року є пенсіонером МВС України. Він завжди сплачував за надані послуги з газопостачання в розмірі 50%, як встановлено законодавством. До 2001 року позивачем йому надавалась знижка на оплату послуг з газопостачання, але з 2001 року по 2007 рік така пільга не надавалась. З 2007 року надання знижки було поновлено. В зв'язку з чим йому не надано було пільги в період з 2001 по 2007 рік він не знає і свої провини в цьому не вбачає, оскільки кожен рік пред'являв до абонентського відділу позивача документи на підтвердження права на пільги. На підставі викладеного просить відмовити в задоволенні позовних вимог в повному обсязі.

Які обставини підлягають доказуванню в даній справі? Яке рішення повинен прийняти суд?

Задача 2.

08.10.2014 року Управління праці та соціального захисту населення Деснянської районної у місті Чернігові ради подало до Деснянського районного суду м. Чернігова позов з вимогою до відповідача Соловйової про стягнення надміру виплачених бюджетних коштів. Свої позовні вимоги мотивували тим, що згідно заяви і декларації про доходи та майновий стан відповідача від 09.11.2012 року Соловйовій, як власниці квартири, була надана субсидія для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг на період з листопада 2012 року по квітень 2013 року. Під час проведення перевірок правильності та повноти інформації, що надається заявниками для призначення житлових субсидій, 01.04.2014 року управлінням було отримано відповідь податкової інспекції від 02.06.2014 року, згідно якої було з'ясовано, що відповідач у третьому кварталі 2012 року отримала дохід, відомості про який не було задекларовано при зверненні за призначенням субсидій.

Вирішіть спір.

ТЕМА 18.

ЗАХИСТ ПРАВ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ

План практичного заняття:

1. Підстави звернення до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ).
2. Суб'єкти звернення до Європейського суду з прав людини.
3. Строки звернення до Європейського суду з прав людини.
4. Компетенція Європейського суду з прав людини.
5. Порядок звернення до Європейського суду з прав людини. Зміст заяви.
6. Розгляд справи Європейського суду з прав людини по суті.
7. Порядок виконання рішень Європейського суду з прав людини.

Методичні рекомендації

Особа може звернутися до Суду, якщо вважає, що особисто є жертвою порушення однією з держав – сторін Конвенції прав чи основоположних свобод, які захищаються Конвенцією та протоколами до неї.

Суд може розглядати лише ті заяви, в яких йдеться про порушення гарантованих Конвенцією та протоколами до неї прав – одного або кількох.

Європейський суд є наднаціональною міжнародною судовою установою, яка розглядає скарги осіб щодо порушення їхніх прав державами – сторонами Конвенції.

Відповідно до статті 19 Конвенції, Європейський суд створений для забезпечення дотримання Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та протоколами до неї. Відповідно до статті 32 Конвенції, юрисдикція Європейського суду поширюється на всі питання, які стосуються тлумачення та застосування Конвенції і протоколів до неї та які передаються на його розгляд відповідно до статей 33, 34 і 47 Конвенції. Відповідно, Суд не виконує функції національного суду та не має повноважень скасовувати або змінювати рішення національних судів. Суд також не може безпосередньо втручатися в діяльність органу влади, дія або бездіяльність якого спричинила порушення.

Суд може розглядати лише ті заяви, які спрямовані проти держав, що ратифікували Конвенцію та відповідні протоколи, і які стосуються подій, що відбувалися після дати ратифікації

Особа може звернутися до Суду лише зі скаргами, предмет яких перебуває у сфері відповідальності суб'єкта владних повноважень (наприклад: парламенту, суду, прокуратури тощо) однієї з цих держав. Суд не розглядає заяви, спрямовані проти приватних осіб або недержавних інституцій.

Згідно з п. 1 статті 35 Конвенції, Суд приймає заяви до розгляду лише після того, як були використані усі внутрішні засоби юридичного захисту, і лише протягом шести місяців з дати винесення остаточного рішення. Суд не розглядає заяву, яка не відповідає цим умовам прийнятності

Європейський суд з прав людини (далі – Суд) є міжнародним органом, який, за певних умов, розглядає заяви, що подаються особами, які скаржаються на порушення їхніх прав, викладених у Європейській Конвенції з прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція). Ця Конвенція є міжнародним договором, на підставі якого більшість європейських держав зобов'язуються дотримуватись визначених у ній основних прав людини. Ці права гарантуються як самою Конвенцією, так і протоколами до неї, згода на обов'язковість яких надана державами – сторонами Конвенції.

Особа може подати заяву до Суду протягом шести місяців після ухвалення остаточного рішення судом або органом влади, до компетенції яких належить визначення питання, що є предметом звернення до Суду. Шестимісячний строк відраховується з моменту ознайомлення особи або ознайомлення її адвоката з остаточним судовим рішенням, за результатами звичайної процедури оскарження на національному рівні, або ж – у разі якщо особа вважає, що ефективний засіб юридичного захисту щодо такого порушення на національному рівні відсутній – з моменту стверджуваного порушення.

Перебіг шестимісячного строку припиняється в момент отримання Судом від особи першого листа, в якому чітко викладено – хоча б у стислій формі – предмет заяви, яку особа має намір подати, або заповненого формуляру заяви. Звичайного запиту з проханням надати інформацію недостатньо, щоб зупинити перебіг шестимісячного строку.

Юрисдикція Суду поширюється на всі питання тлумачення і застосування Конвенції та протоколів до неї, подані йому на розгляд

Порядок виконання рішень ЄСПЛ регулюється Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (надалі – Закон), Законом України «Про виконавче провадження», іншими нормативно-правовими актами з урахуванням особливостей, що передбачені Законом. Відповідно до ст. 1 Закону виконанням Рішення є:

а) виплата Стягувачеві (Заявникові) відшкодування та вжиття додаткових заходів індивідуального характеру;

б) вжиття заходів загального характеру (а саме: вжити заходи, передбачені в рішенні Суду про дружнє врегулювання; внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування; забезпечення юридичної експертизи законопроектів; забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики ЄСПЛ – прокурорів, суддів, адвокатів та інших правоохоронних органів; інші заходи, які визначаються з боку Комітету міністрів Ради Європи).

Органом представництва, відповідальним за координацію виконання рішень ЄСПЛ, відповідно до Постанови Кабінету міністрів України № 784 від 31 травня 2006 р. «Про заходи реалізації Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», визнано Міністерство юстиції України, а саме Урядовий уповноважений у справах Європейського суду з прав людини та його Секретаріат.

Відповідно до ст. 5 Закону протягом десяти днів від дня одержання повідомлення про набуття рішенням статусу остаточного Орган представництва надсилає стислий виклад рішення стягувачеві, Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, всім державним органам, посадовим особам та іншим суб'єктам, безпосередньо причетним до справи, за якою постановлено Рішення.

Разом з тим, відповідно до ст. 7 Закону, протягом десяти днів від отримання повідомлення Суду про набуття Рішенням статусу остаточного, Секретаріат надсилає стягувачеві повідомлення з роз'ясненнями його прав щодо виконання рішення, оригінальний текст та переклад рішення до Державної виконавчої служби.

Державна виконавча служба впродовж десяти днів з дня надходження документів відкриває виконавче провадження. Протягом одного місяця від дня відкриття виконавчого провадження за Рішенням Секретаріат надсилає до Державної казначейської служби постанову про відкриття виконавчого провадження, разом із оригінальним

текстом і перекладом Рішення. Стадія безпосереднього виконання рішення ЄСПЛ настає після оприлюднення офіційного перекладу тексту (опублікування в газетах «Урядовий кур'єр» і «Голос України»). Видання публікує стислий виклад Рішення протягом семи днів від дня його одержання.

Впродовж десяти днів від дня надходження зазначених документів Державна казначейська служба здійснює списання на вказаний стягувачем банківський рахунок.

Виплата відшкодування має бути здійснена у тримісячний строк із моменту набуття Рішенням статусу остаточного, або у строк, визначений у рішенні. У випадку порушення строку на суму відшкодування нараховується пеня.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ І ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141;
2. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14 січня 1998 р. // Офіційний вісник України. – 1998. – № 6. – Ст. 219;
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19;
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23 вересня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 46-47. – Ст. 403.
5. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 5 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 3. – Ст. 10;
6. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49-51. – Ст. 376;
7. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 9 липня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 47-48. – Ст. 376;
8. Про пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб: Закон України від 9 квітня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 29. – Ст. 399;
9. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08 липня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 2-3. – Ст. 11;
10. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 5 жовтня 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 44. – Ст. 1876;
11. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15 липня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 38. – Ст. 348;
12. Про соціальні послуги: Закон України від 19 березня 2003 р. № 966-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – №45. – Ст. 358;

13. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 1 червня 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 26. – Ст. 1078;
14. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 20. – Ст. 102;
15. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13 січня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 6. – Ст. 147;
16. Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: Закон України від 16 листопада 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 1. – Ст. 2;
17. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21 березня 1991 р // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 21. – Ст. 252
18. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: Закон України від 16 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 4. – Ст. 18;
19. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 45. – Ст. 425;
20. Про соціальний захист дітей війни: Закон України від 18 листопада 2004 р. // Відомості Верховної Ради. – 2005. – № 4. – Ст. 94;
21. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28 лютого 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 13. – Ст. 178;
22. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08 липня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 16. – Ст. 146;
23. Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490;
24. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175;

25. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 13 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 2-3. – Ст. 20;
26. Про індексацію грошових доходів населення: Закон України від 3 липня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 42. – Ст. 551.
27. Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати: Закон України від 19 жовтня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 42. – Ст. 411;
28. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянки Стешиної Рити Анатоліївни щодо офіційного тлумачення положення пункту 1 частини другої статті 2 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (справа про зону відчуження) № 12-рп/2000 від 25.10.2000 р. // Вісник Конституційного Суду України. – 2000. – № 5.
29. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 66 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку платних послуг, які надаються в державних закладах охорони здоров'я та вищих медичних закладах освіти» (справа про платні медичні послуги) № 15-рп/98 від 25.11.1998 р. // Вісник Конституційного Суду України. – 1999. – № 4.
30. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України та 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців третього, четвертого пункту 13 розділу XV «Прикінцеві положення» Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та офіційного тлумачення положення частини третьої статті 11 Закону України «Про статус суддів» (справа про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання № 8-рп/2005 від 11.10.2005 р. // Офіційний вісник України. – 2005. – №42.
31. Веннікова В.В. До питання класифікації спорів у сфері соціального забезпечення / В.В. Веннікова // Правове регулювання

відносин у сфері праці і соціального забезпечення: проблеми і перспективи розвитку: тези доп. та наук. повідомл. учасників VI міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 3-4 жовт. 2014 р.). – Харків, 2014. – С. 366–368.

32. Веннікова В.В. Загальна характеристика поняття правового спору та його особливості у праві соціального забезпечення / В.В. Веннікова // Правова доктрина – основа формування правової системи держави: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПрН України та обговоренню п'ятитом. моногр. «Правова доктрина України», Харків, 20–21 листоп. 2013 р. / Нац. акад. прав. наук України. – Харків, 2013. – С. 763–766.
33. Газиянц Л. Судебное рассмотрение дел, связанных с пенсионным обеспечением граждан / Л. Газиянц // Социальное обеспечение. – 1958. – № 11. – С. 46-49.
34. Галаганов В.П. Правоприменительная деятельность в сфере пенсионного обеспечения: Автореф. дис. канд. юрид. наук. М., 1988.
35. Галаганов В. П. Правоприменительная деятельность в сфере пенсионного обеспечения: Дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.05 / Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова. Юридический факультет. – М., 1988. – 20 с.
36. Галкін І.Г. Особливості юрисдикції Європейського суду з прав людини / І.Г. Галкін // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 4. – С. 285-287.
37. Демидов В.П. К вопросу об индексации ежемесячных выплат в возмещение вреда гражданам, пострадавшим вследствие Чернобыльской катастрофы / В.П. Демидов / Социальный мир. – 2003. – № 14. – С. 378-380.
38. Демидов В.П. К вопросу об индексации судебными органами ежемесячных денежных компенсаций и сумм возмещения вреда, причиненного здоровью граждан, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы // Социальный мир. – 2003. – № 15. – С. 89-95.
39. Демидов В.П. Социальная поддержка граждан, пострадавших при чрезвычайных ситуациях / В.П. Демидов // Социальный мир. – 2002. – № 26. – С. 67-73.
40. Елисейкин П.Ф. Судебное установление фактов иждивения / П.Ф. Елисейкин. – М.: Госюриздат, 1961. – 56 с.

41. Зелимов В. Когда спор идёт о жизни и здоровье / В. Зелимов // Медиация и право. – 2010. – №2 (16).
42. Зыкина Т.А. Система защиты прав гражданина на социальное обеспечение / Т.А. Зыкина // Актуальные проблемы правовой науки. Выпуск 2. – Архангельск: Поморский государственный университет им. М. В. Ломоносова, 2002. – С. 163-167.
43. Кашепов В.П. Институт судебной защиты прав и свобод граждан и средства ее реализации / В.П. Кашепов // Государство и право. – 1998. – № 2. – С. 66-71ю
44. Кириченко Ю. Захист прав і свобод людини і громадянина Конституційним Судом України від порушень з боку вищих органів державної влади: моніторинг діяльності за 2010-2011 роки / Ю. Кириченко. – К.: Атіка, 2011. – 48 с.
45. Киселев И.Н. Российское законодательство о социальной защите граждан, подвергшихся радиационному воздействию вследствие катастрофы на ЧАЭС: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.05. – Казань, 2002. – 24 с.
46. Клименко О.В. Механізми розгляду конфліктів в охороні здоров'я / О.В. Клименко // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2013. – № 8. – С. 56-60.
47. Кутюков Д.В. Медиация как альтернативный способ разрешения конфликтных ситуаций / Д. В. Кутюков // Государство и право: теория и практика: материалы междунар. науч. конф. (г. Челябинск, апрель 2011 г.). — Челябинск: Два комсомольца, 2011. — С. 127-129.
48. Михайлова Х.Л. Международные и национальные стандарты при урегулировании споров в сфере предоставления медицинских услуг / Х.Л. Михайлова: Дис. ... канд. юр. наук. – Москва, 2009. – 157 с.
49. Наваров Н.Г. Вопросы подсудности по делам социального страхования / Н.Г. Наваров // Право и жизнь. – 1925. – № 6. – С. 23-30.
50. Назаров А.С. Судебные решения по пенсионным вопросам / А.С. Назаров // Социальный мир. – 2002. – № 22. – С. 56-64.
51. Особенности рассмотрения механизма защиты прав граждан в теории права социального обеспечения. // Защита прав граждан и юридических лиц в российском и зарубежном праве (проблемы

- теории и практики). Сборник статей и тезисов аспирантов и молодых ученых». – М.: Издательство «МЗ-Пресс», 2002. – С. 122-127.
52. Пасикова Т.А. Перспективы развития внесудебных способов урегулирования споров, возникающих при оказании медицинских услуг / Т.А.Пасикова // Правовые вопросы в здравоохранении. – 2013. – № 2. – С. 98-105.
 53. Сауляк Ю.В. Поняття та класифікація спорів з питань соціального забезпечення / Ю.В. Сауляк // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – Вип. 57. – С. 347-352.
 54. Сафаралиев Р.Р. оглы, Исмаилов И.И. Виды и значение классификации споров по вопросам социального обеспечения // Трудовое право. – 2009. – № 8.
 55. Сафаралиев Р.Р. Оглы. Классификация споров по вопросам социального обеспечения. // Статьи и тезисы докладов на теоретической конференции аспирантов и соискателей Института государства и права Российской Академии наук». – М., 2000. – С. 229-234.
 56. Серебрякова Е.А. Право социального обеспечения: перспективы развития / Е.А. Серебрякова // Юридический мир. – 2000. – № 8.
 57. Сташків Б.І. Судовий захист – соціальним правам громадян // Право України. – 1996. – С. 30-34.
 58. Сулакшин С.С., Буянова Е.Э., Кулаков В.В., Погорелко М.Ю., Сазонова Е.С., Толстых В.Л., Филиппова С.Ю. Альтернативные способы разрешения споров между субъектами предпринимательской деятельности / Монография. – М.: Научныйэксперт. 2013. – 272 с.
 59. Тарасова В.А. Доказательства в области социального обеспечения / В.А. Тарасова // Советское государство и право. – 1972. – № 6.
 60. Тарасова В.А. Охрана прав граждан в пенсионном обеспечении. – М., 1978.
 61. Тарасова В.А. Юридические факты в области пенсионного обеспечения. – М. 1974.
 62. Фиалковская И.Д. Административная юрисдикция в области обеспечения прав человека: проблемы теории и правового регулирования: Автореф. дис. канд. юрид. наук. – М. 1997.

63. Шенкарев О.А. Социальное обеспечение граждан, подвергшихся воздействию радиации (правовой аспект): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.05. – М., 2002.
64. Шубина Т.Б. Теоретические проблемы защиты права: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Самара. 1997.
65. Шувалова Н.М. Защита гарантированных прав граждан в области выплаты социальных пособий семьям с детьми и алиментов // Хозяйство и право. – 1995. – № 2. – С. 143-147.
66. Эрделевский А. Как пенсионеру защитить свои права // Закон. – 1998. – №4.
67. Эрделевский А. М. Компенсация морального вреда: анализ законодательства и судебной практики. – М., 2000.
68. Яновский Я. Судебное установление фактов, имеющих юридическое значение для назначения пенсии // Социалистическая законность. – 1966. – № 8.
69. Яновский Я. Установление факта нахождения на иждивении // Социалистическая законность. – 1959. – № 5.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
СТРУКТУРА КУРСУ	6
ЗМІСТ ПРОГРАМИ ЗА ТЕМАМИ ЛЕКЦІЙ	8
ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	19
Тема 1. Теоретичні основи захисту прав у сфері соціального забезпечення	19
Тема 2. Адміністративний порядок розгляду спорів у сфері соціального забезпечення	25
Тема 3. Судовий розгляд спорів, що виникають з пенсійних правовідносин, в тому числі пенсійного страхування	29
Тема 4. Судовий розгляд спорів, що виникають у сфері недержавного пенсійного забезпечення	38
Тема 5. Судовий розгляд справ щодо призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат із відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування	44
Тема 6. Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту інвалідів	53
Тема 9. Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	60
Тема 10. Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей	66
Тема 11. Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту дітей війни	75
Тема 12. Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту	81
Тема 13. Судовий розгляд спорів щодо соціального захисту сімей з дітьми	88
Тема 15. Судовий розгляд спорів в сфері надання медичної допомоги	94
Тема 16. Судовий розгляд спорів щодо надання пільг	98
Тема 18. Захист прав у сфері соціального забезпечення європейським судом з прав людини	105
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	105
НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ І ЛІТЕРАТУРА	109

Навчальне видання

Краснов Єгор Володимирович

**ЗАХИСТ ПРАВ
У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Навчально-методичний посібник
для студентів 5 курсу соціально-правового факультету

Макет Костюрін О.О.

Підписано до друку 25.11.2015.

Формат 60x84/16

Ум.-друк. арк. 5,15

Зам. № 1512-39.

Наклад 30 прим.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1044 від 17.09.02)
м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25. Тел. (048) 7777-591
e-mail: maritimebooks@yandex.ru
www.law-books.od.ua